

Svenskt stöd till Vänortssamarbete

**med Polen, Estland, Lettland och
Litauen**

**Håkan Falk
Börje Wallberg**

**Department for Central and
Eastern Europe**

Svenskt stöd till Vänortssamarbete

med Polen, Estland, Lettland och Litauen

**Håkan Falk
Börje Wallberg**

**Sida Evaluation 96/22
Department for Central
and Eastern Europe**

Authors: Håkan Falk Börje Wallberg

The views and interpretations expressed in this report are those of the authors and should not be attributed to the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida

Sida Evaluation 96/22

Commissioned by Sida, Department for Central and Eastern Europe,

Copyright: Sida and the author

Printed in Stockholm, Sweden

ISBN 91 586 1086 3

ISSN 1401-0402

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY

Address: S-105 25 Stockholm, Sweden. Office: Sveavägen 20, Stockholm

Telephone: +46 (0)8-698 50 00. Telefax: +46 (0)8-20 88 64

Telegram: sida stockholm. Telex: 11450 sida sthlm. Postgiro: 1 56 34-9

Innehållsförteckning

A. BAKGRUND

- 1. Vänortssamarbetets roll i Sveriges samlade samarbete med Central- och Östeuropa**
- 2. Det fördjupade vänortssamarbetet - kort historik**
- 3. Gällande riktlinjer**
- 4. Uppdraget och utredningens metodik**
- 5. Annat biståndsfinansierat samarbete**
  - 5.1. Institutionellt samarbete, t ex genom Svenska Kommunförbundet och de kommunala länsförbunden
  - 5.2. Demokratiprojektet i Litauen
  - 5.3. Länsstyrelsesamarbete med Sida-medel

B. OBSERVATIONER

- 1. Den lokala självstyrelsen i samarbetsländerna**
- 2. Hur börjar ett vänortssamarbete?**
  - 2.1. Liknande innehåll och metoder när samarbetet etablerades
- 3. Mottagarkommunernas omedelbara problem och egna prioriteringar**
  - 3.1. Tekniska förbättringar och investeringar -ekonomifrågor
  - 3.2. Miljö, undervisning och sociala frågor
- 4. Samarbetsområden inom vänortssamarbetet**
- 5. Effekter av vänortssamarbetet**
  - 5.1. Positiva effekter av vänortssamarbetet
  - 5.2. Spridningseffekter
  - 5.3. Ett kostnadseffektivt program
- 6. Några svagheter och svårigheter i samarbetet**
- 7. Svenska Kommunförbundets nuvarande och framtida roller**
  - 7.1. Några möjligheter till snara förbättringar av vänortssamarbetet

C. ANALYS OCH REKOMMENDATIONER

- 1. Vänortssamarbetet i relation till mottagarkommunernas problem**
- 2. Vänortssamarbetet i relation till gällande riktlinjer**

3. Vänortssamarbetet i relation till målen för Östsamarbetet

- 3.1. "...att främja en säkerhetsgemenskap"
- 3.2. "...att fördjupa demokratins kultur"
- 3.3. "...att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling"
- 3.4. "...stödja en miljömässigt hållbar utveckling"
- 3.5. "...jämsliddhet"

4. Alternativ för framtiden

5. Rekommendationer

Bilagor

- 1. "Swedish government support to twinning cooperation..."
- 2. Uppdragsbeskrivning - Utvärdering Fördjupade Vänortssamarbetet.
- 3. Lista på kommuner som besökt och personer som intervjuats.
- 4. Projects in Central and Eastern Europe, Svenska Kommunförbundet.
- 5. Baltikum och Polen, listor över vänortsprojekt 1991-1996.

SAMMANFATTNING

A. BAKGRUND

Ett vänortssamarbete mellan städer och kommuner i Sverige och i Central- och Östeuropa började byggas upp i större skala efter Sovietunionens upplösning. Under det första skedet var de som regel finansierade av kommunerna själva. Normala inslag i dessa vänortsrelationer var ungdoms-, kultur- och idrottsutbyte.

År 1991 började den svenska regeringen erbjuda viss tilläggsfinansiering för vänortssamarbete med Polen, de tre baltiska staterna och vissa delar av nordvästra Ryssland. Målet med detta stöd var att bredda och fördjupa samarbetet och att stödja en demokratisk utveckling i dessa till Sverige angränsande stater. Svenska kommuner kunde ansöka om maximalt 300.000 kronor till varje projekt. Den dåvarande biståndsorganisationen, BITS, som numera ingår i Sida, hade upprättat ett avtal med Svenska kommunförbundet (Skf) om att granska inkommande ansökningar i enlighet med överenskomna riktlinjer och att fatta beslut om vilka projekt som skulle stödjas med svenska statliga medel.

Under de sex år som programmet har existerat, fram till april 1996, har ca 300 beslut om statligt stöd tagits och ungefär 50 miljoner kronor beviljats för olika projekt. Drygt 200 "större" projekt, som kostat över 100.000 kronor, har kommit igång. Några av dessa är emellertid en fortsättning av tidigare, framgångsrika projekt, varför antalet faktiska, nu pågående projekt har uppskattats till ca 120. Ungefär 80 svenska kommuner deltar eller har deltagit i vänortssamarbetet. De svenska kommunala länsförbunden har därtill också genomfört ett antal samarbetsprojekt med nystartade systemförbund i samarbetsländerna.

I mars 1996 beslutade Sida att göra en utvärdering av de demokratiska effekterna av stödet till vänortssamarbetet i Polen och de baltiska staterna. Detta var en del av förberedelserna inför en möjlig fortsättning av av programmet. Vänortssamarbetet med de ryska kommunerna ansågs fortfarande vara för nytt för att kunna utvärderas.

För denna utvärdering anlät Sida Håkan Falk, sakkunning i demokratifrågor och mänskliga rättigheter och Börje Wallberg, konsult i kompetensutvecklings- och managementfrågor. Utvärderingen gjordes under sex veckor i mars-april 1996 med knappt fyra veckor i de fyra samarbetsländerna och en vecka i Sverige med besök i kommuner och vid nationella kommunförbund och länsförbund. Under utredningen intervjuades cirka etthundra personer individuellt och/eller i grupp.

B. UTVÄRDERINGEN

En grov översikt över över huvudmålen för vänortsprojekt stödda med biståndsmedel ger vid handen att i de ca trehundra projektbeslut, som tagits av Skf, har medlen använts enligt följande:

-fördjupning av demokratin och stärkande av en demokratisk kultur	43%
-förbättring av miljön	23%
-sociala frågor och utbildning	21%
-rådgivning för infrastrukturell planering	9%
-stöd till övergång till marknadsekonomi	4%

Utvärderarna fann att detta Sidastöd till vänortssamarbetet i alla fyra samarbetsländerna:

-var klart kostnadseffektivt och hade haft ett avgörande inflytande på utvecklingen av lokal demokrati och därtill också i en vidare krets, som t ex för de regionala, kommunala länsförbunden, som hade nyligen bildats.

-i några fall hade vänortsprogrammet till och med haft inflytande på den nationella politiken. Den estniska kommunallagen och den polska plan- och bygglagen hade t ex skrivits med de svenska lagarna som förebild.

-var också klart kostnadseffektivt, om man ser till de olika projektens resultat i relation till de små budgetar som de hade genomförts med. De svenska kommunerna hade vanligtvis genomfört sina vänortsprojekt med de statliga medlen som tillskott till egen finansiering. Därigenom hade projekten blivit mindre kostsamma än vad liknande insatser, genomförda av professionella konsultföretag, skulle ha blivit.

-gav mottagande kommuner ett avgörande inflytande över valet av samarbetsområden och projektens innehåll, en "botten-upp modell" som i sig själv är ett värdefullt exempel på ett demokratiskt beslutsfattande.

-byggt nätverk mellan Sverige och samarbetsländerna, vilket i sig är ett viktigt element i etableringen av goda grannrelationer för en gemensam säkerhet och fred.

-hade fört in nya tankar, idéer och principer vad gäller managementfrågor och hade på många håll bidragit till uppbyggandet av bättre kommunala ledningssystem och bidragit till större tydlighet och möjlighet till överblick av den lokala politiken.

-hade bidragit till större miljömedvetenhet och till faktiska åtgärder för att förbättra den lokala miljön.

-hade haft ett brett inflytande i kommunerna på både utbildningssystemet och på andra sociala sektorer som hälso- och äldreomsorg och de handikappades situation.

På den svagare sidan noterades att

-den demokratiska kulturen är fortfarande svag i alla fyra länderna. Det finns fortfarande en tendens till att välja "starka personer" snarare än att rösta för personer och partier, som står för ett visst politiskt program.

-det begränsade antalet svenska kommuner sätter också en gräns för en vidare expansion av vänortsprogrammet, vilket dock i viss mån uppvägs av att lokala institutioner i alla fyra länderna hade börjat ta med andra lokala partners i de pågående samarbets- och utvecklingsprogrammen.

-frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män hade kunnat ges större utrymme i vänortssamarbetet.

-den egna resebudgeten har för vissa kommuner i samarbetsländerna varit en tung ekonomisk börda, t ex för Varena i Litauen som samarbetar med Kalix i Norrbotten. De höga resekostnaderna hade också medfört viss kritik av de lokala politikerna för deras sätt att använda kommunens begränsade medel.

-en viss trötthet vad gäller vänortssamarbetet kunde noteras i Sverige. Mycket av det hitills-

varande samarbetet har byggt på parternas entusiasm och många av de arbetskrävande samarbetsprojekten har av dem skötts vid sidan av det ordinarie arbetet. I en möjlig nästa fas av vänortsprogrammet måste denna fråga beaktas.

-ett visst dubbelarbete vad gäller utbildningsmaterial noterades. De svenska, lokala organen möts också för sällan för att de skall kunna etablera ett mer organiserat utbyte av information och bygga på varandras erfarenheter.

Trots ovannämnda svagare sidor i vänortsprogrammet **anser utvärderarna, att de har aldrig tidigare haft möjligheten att studera ett mer positivt program, stött med statliga svenska biståndsmedel.** De har båda mer än tjugofem års erfarenhet av utvecklingssamarbete och har arbetat med ett stort antal projekt och program i hela världen. De anser att det lyckade resultatet av vänortsprogrammet beror främst på tre faktorer:

1. Programmet har byggts upp i en dialog mellan parterna, en "botten-upp modell" i vilken mottagarens kapacitet och behov verkligen har varit bestämmande för samarbetets innehåll och utformning. En demokratisk samarbetsform har därvid kommit att etableras.
2. Bland projektbesluten finns ett antal mindre insatser, som inte har resulterat i några större projekt. Om det inte finns kompetenta och engagerade personer som kan föra arbetet vidare efter de första kontakterna på högre politisk nivå, kommer inga hållbara projekt att kunna utformas. På så sätt är vänortsprogrammet "självkorrigerande".
3. Många av de nu pågående projekten är en fortsättning av ett tidigare samarbete, ofta inom samma områden men ibland också med ny inriktning. När ett vänortssamarbete har "mognat" vet parterna väl vad de har att vänta av varandra. På så sätt är vänortssamarbetet också "självförbättrande".

Svenska kommunförbundet (Skf) har skött programmet väl. Samtidigt har Skf och de regionala kommunförbunden också arbetat som institutionella konsulter för att utveckla nationella och regionala kommunförbund. Detta har inte utvärderats i denna studie, men deras samarbetspartners i alla fyra länderna har beskrivit dessa insatser som "mycket viktiga".

C. REKOMMENDATIONER

Utvärderarnas viktigaste rekommendation är, att Sida bör fortsätta att stödja vänortsprogrammet så länge nya och väl grundade ansökningar för projektstöd kommer in från svenska kommuner.

De ser inga direkta hot mot kvaliteten i genomförandet av programmet. Gradvis kommer troligen samarbetet mellan vänorter att utvecklas mot en relation, som inte längre kommer att behöva svenskt statligt stöd. En gradvis minskande entusiasm kan eventuellt leda till minskad villighet att ta på sig det anseende extra arbete, som nuvarande vänortsprogram medför i förhållande till de relativt små ersättningar, som ges till dem som medverkar.

Utvärderarna anser det vara naturligt och väl värt att med Sida-medel stödja att vänortsprogrammen i ökande grad kommer att ta upp andra områden som utbildning, sociala frågor och miljö.

En vidare rekommendation är, att på den svenska sidan bör möten organiseras för att möjliggöra erfarenhetsutbyte och spridning av utbildnings- och informationsmaterial. På så sätt kan en del

dubbelarbete undvikas.

De nuvarande riktlinjerna för vänortssamarbetet för Skf anses vara bra, men frågan om projektens innehåll för att verka för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män bör ges större vikt i ett fortsatt program.

Utreddarna anser vidare, att inte bara vänortsprogrammet förtjänar ett vidare stöd av Sida utan också att samarbetet bör fortsätta mellan Skf och de nationella kommunförbunden och de svenska länskommunförbunden och de nya, regionala kommunförbunden.

Många frågor inom den lokala demokratin sfär är också beroende av nationell lagstiftning och politiska beslut på parlamentsnivå. För att på alla plan kunna medverka till att stärka den lokala demokratin är det därför viktigt att i grannländerna driva utvecklingssamarbetet vidare också i dessa frågor.

Utvärderarna ser därför också ett behov av utökat, institutionellt konsultstöd i alla fyra länderna, vad gäller viktiga och nödvändiga kommunala reformer och nationell utbildning av kommunalpolitiker, chefstjänstemän och övriga kommunalanställda. Sådant stöd sida vid sida med det pågående vänortssamarbetet skulle också ge större spridningseffekter på nationell nivå.

D. SLUTSATSER

Den viktigaste erfarenheten av vänortsprogrammet är att en kombination av engagerade personer på båda sidor, de relativt små beloppen till varje projekt och den s k "botten-upp modellen" i en gemensam beslutsprocess är ett mycket livskraftigt alternativ till en mer traditionell, expert-orienterad modell. När den kan användas, har den nuvarande modellen för vänortsprogrammet med Polen och de baltiska staterna många, klara fördelar som beskrivits ovan.

Stockholm, i maj 1996

A. BAKGRUND

1. VÄNORTSSAMARBETETS ROLL I SVERIGES SAMLADE SAMARBETE MED CENTRAL- OCH ÖSTEUROPA.

För att ange vänortssamarbetets roll i det samlade samarbetet med Central- och Östeuropa ges här först en kort redogörelse för detta.

Ett med statliga medel finansierat omfattande samarbete med Central- och Östeuropa inleddes i samband med att Sovjetunionen upplöstes. En systematisk presentation av detta samarbets mål återfinns i regeringens proposition 1994/95:160. Regeringen satte där upp fyra mål för detta samarbete:

att

- *främja en säkerhetsgemenskap,*
- *fördjupa demokratins kultur,*
- *stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling,*
- *stödja en miljömässigt hållbar utveckling.*

För denna utvärdering är följande uttalanden i propositionen särskilt relevanta:

"Det är en historisk uppgift att ..... integrera länderna i ett Europa som präglas av gemensam säkerhet, demokratins kultur och en bärkraftig utveckling."

"Detta sker.. (genom utrikes- och säkerhetspolitisk dialog).. och kanske framför allt, genom det nätverk av kontakter som sedan många år nu vävs samman mellan människor i de olika länderna i Europa. ... Företag, organisationer, universitet, kommuner och många aktörer skapar genom sitt väldiga kontaktnät den allt djupare integration som är vårt samarbets yttersta mål."

För målet *att främja en säkerhetsgemenskap* görs nu insatser inom områden som kust-och gränsbevakning, m.m. Vänortssamarbetet har inte någon annan betydelse för detta mål än att det bidrar till en typ av nätverk mellan människor.

Att fördjupa demokratins kultur berör en lång rad samhällsområden. En av de viktigaste samarbetsformerna vid sidan av vänortssamarbetet är enskilda organisationers och folkrörelsers insatser. Stöd via svenska partier är en annan. Insatser som syftar till att förbättra möjligheterna för östeuropeiska kvinnor att forma samhällsutvecklingen skall utgöra en integrerad del av samarbetet. Vikten av Svenska Institutets stöd till kulturverksamhet och utbyte på högskole- och forskningsnivå framhålls under detta mål.

Att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling innefattar både en rad insatser för att bygga upp marknadsekonomin institutioner och insatser inom den sociala sektorn. Här nämns t.ex. insatser inom hälso-och sjukvård, lokal förvaltning, liksom insatser för handikappade.

Att stödja en miljömässigt hållbar utveckling har från första början varit ett huvudelement i östsamarbetet. Stöd till uppbyggnaden av kompetenta förvaltningar och institutioner är härvid en

viktig del. Statens naturvårdsverk medverkar i ett betydande samarbete på nationell nivå. På lokal nivå görs insatser inom vänortssamarbetet. Naturvårdsverket har även medel för investeringar, som används främst för avloppsrening.

Kärnsäkerhetsinsatserna är ett stort inslag av speciell karaktär, i vilket vänortssamarbetet i de fyra länderna inte har någon roll.

Geografiskt koncentreras samarbetet till Polen, Litauen, Lettland, Estland och nordvästra Ryssland. Denna utvärdering behandlar dock icke det senare landet.

För de tre och ett halvt åren från 1 juli 1995 till 31 december 1998 beräknades i propositionen sammanlagt 4 miljarder kronor.

På uppdrag av regeringen lämnade Sida den 8 december 1995 ett förslag till strategi för stöd till demokratisk samhällsutveckling och respekt för mänskliga rättigheter i Central- och Östeuropa. I denna strategi föreslås att huvuddelen av detta stöd skall avse:

- rättsstatens institutioners funktionsduglighet,
- den lokala demokratin,
- kompetens och attityder inom media,
- jämställdhet,
- beredningen av de politiska besluten. Samspelet mellan de politiska instanserna och förvaltningen,
- kontroll och revision i förvaltningen, samt
- medborgarutbildning och medborgaraktivitet i samhällsfrågor.

Om metoder för att stödja den lokala demokratin sägs i strategin bl.a. följande:

"Detta stöd kan utformas på flera olika sätt. Sakkunnig hjälp att precisera ansvarsfördelning och samspelets former mellan kommunerna, länen, och staten är ett sätt. Stöd för att precisera rollfördelning, beredningsmetodik etc även på lokal nivå är ett annat. Att dela med sig av erfarenheter och lösningar av allehanda slag, när det gäller kommuners kontakter med och relationer till sina invånare är ett tredje. Ett fördjupat vänortssamarbete kan härvid ge varaktighet och förtroende, som gör det möjligt att även beröra mera känsliga problem. Insatsernas huvudsyfte skall vara att stärka demokratin. Den starka efterfrågan från politiker och tjänstemän i mottagarländernas lokala förvaltning på tekniska och praktiska lösningar av omedelbara problem får inte skymma att detta samarbete syftar till demokrati och inte bara effektivare skötsel av kommunala angelägenheter i allmänhet. Stöd i praktiska och tekniska frågor kan vara ett sätt att skapa ett förtroendefullt samarbete och få åskådningsexempel på demokratiska förfaranden, men inslaget av stärkande av demokratin skall vara tydligt och betydande. Det är viktigt att även i stödet till den lokala demokratin verka för jämställdhet mellan män och kvinnor."

Sida lämnade den 4 mars 1996 sin anslagsframställan för budgetåret 1997 till regeringen. I fråga om samarbetet med Central- och Östeuropa föreslås i huvudsak en fortsättning av den politik som anges i ovannämnda proposition. Viss ökad vikt läggs vid demokrati och miljö. Demokratistödet förutses utvecklas i linje med den föreslagna strategin. Av relevans för vänortssamarbetet är följande uttalande av Sida: "Det biståndsfinansierade samarbetet skall så snart som möjligt övergå i ett normalt grannlandssamarbete."

En grundläggande tankegång för Sidas stöd till utvecklingen av vänortssamarbetet har varit att ett kompetent och demokratiskt lokalt självstyre utvecklar och fördjupar demokratin mer än en demokratisering enbart på nationell nivå.

2. DET FÖRDJUPADE VÄNORTSSAMARBETET - KORT HISTORIK

Utredarna har inte efterforskat när och hur svenska städer och kommuner inledde sitt vänortssamarbete med vänorter i Norden, Europa eller andra delar av världen. Det är ju allmänt bekant att ett sådant samarbete har pågått i decennier. Vanligt innehåll har varit kultur, sport och ungdomsutbyte. Något mer omfattande finansiellt stöd från staten har oss veterligt inte getts. Det förefaller oss som vänortskontakterna med orter i Polen, Litauen, Lettland, Estland och Ryssland varit få under Sovjettiden.

Idén bakom det fördjupade vänortssamarbetet har som framgått av ovan redovisade dokument varit att genom bidrag med statliga medel ge samarbetet större djup och bredd. Det fördjupade vänortssamarbete är en metodik av många att arbeta för de fastställda målen. BITS, som tidigare handlade denna del av östsamarbetet, valde att samverka med Svenska Kommunförbundet för att ge detta stöd. Svenska Kommunförbundet åtog sig att besluta om bidrag. I sina ansökningar anger de svenska kommunerna innehållet i det planerade utbytet. BITS gav Kommunförbundet vissa riktlinjer att gå efter. De första besluten om bidrag togs år 1991.

I oktober 1993 redovisades en utvärdering av verksamheten, som BITS beställt av Lennart Gustavsson, Stefan Sjölander och Lars Ångström. Utvärderingen visade att det fördjupade vänortssamarbetet föreföll vara kostnadseffektivt jämfört med kommersiella alternativ. Samarbetet bedömdes redan vid tidpunkten för utvärderingen ha gett vissa resultat, även om resultatredovisningarna så här långt var svaga. Utvärderingen uppmärksammade även en inbyggd dynamik i vänortsrelationerna, från de inledande allmänna kontakterna på högre politisk eller administrativ nivå via utbildning av fackfolk till förberedelser för mera omfattande samverkansprojekt, ofta inom det kommunalt tekniska området.

Utredarna diskuterade vidare frågan om hur mycket av projekt som lämpligen borde inrymmas i det fördjupade vänortssamarbete och valet mellan bredd och djup. Svenska Kommunförbundets ansågs sköta sin roll i samarbete väl.

Utredarna föreslog en struktur för mer systematisk resultatredovisning, vilket återspeglades i förnyade riktlinjer från BITS till Svenska Kommunförbundet i samband med att BITS beslöt att fortsätta stödet och anslog nya pengar.

Den 1 juli 1995 bildades en nytt svenskt verk för utvecklingssamarbete, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete. Den tillkom genom sammanslagning av SIDA, BITS, Sarec, Sandö U-Centrum och Swedecorp. Den internationellt kända förkortningen Sida behölls. Inom Sida finns en särskild avdelning för samarbetet med Central- och Östeuropa, Sida-Öst.

Ytterligare medel har anslagits under budgetåren därefter. I bilaga 1, Översikt över vänortssamarbetet samt i bilaga 5, Svenska kommunförbundets uppställning över projektbeslut redovisas detta närmare.

Av redogörelsen denna bilaga framgår att nya vänortsrelationer etablerats successivt. De svenska länsvisa kommunförbunden har - ibland i samarbete med någon överblickande samlingsorganisation i mottagarländerna - har ofta varit aktiva för att etablera nya vänortsrelationer. Denna process pågår alltjämt. Många vänortsrelationer har därför betydligt kortare historia än de fem år som gått sedan de första besluten.

De flesta projekten inom det fördjupade vänortssamarbetet är enligt Svenska kommunförbundet en fortsättning och en fördjupning av ett tidigare pågående vänortsutbyte av traditionell typ. En mindre del av vänortsrelationerna är helt nystartade i samband med att man ansökt om statligt stöd.

Av medel avsatta för miljösamarbete har delar kanaliserats via vänorter, bl a för ett arbete enligt Agenda 21-metoden. De belopp som av Sida kanaliserats på detta vis kan uppskattas till ca 3.5 Mkr. Inom vänortssamarbetet beräknar Svenska kommunförbundet att ca en tredjedel, eller ca 15 mkr, har fördelats till olika miljöprojekt. Utanför denna summa ligger på naturvårdsverket speciella stora investeringsprojekt i reningsanläggningar, vilka också hanteras av Svenska kommunförbundet. Mottagare av sådant stöd är visserligen en kommun, men arbetet bedrivs som ett professionellt hanterat projekt och ej i form av ett vänortssamarbete.

3. GÄLLANDE RIKTLINJER.

Följande punkter från riktlinjerna förtjänar att framhållas som bakgrund till denna utvärdering. För insatserna skall gälla:

- de skall gå utöver vad som kan anses rymmas i ett normalt vänortssamarbete,
- övergripande mål skall vara att stärka den lokala demokratin och att öka kompetensen inom den lokala förvaltningen,
- de skall vara prioriterade av mottagaren,
- kunskaper och erfarenheter skall vara det viktiga svenska bidraget, endast undantagsvis finansiering av utrustning,
- allehanda verksamhetsområden kan tänkas inom lokal demokrati, kommunal förvaltning eller kommunaltekniska frågor, företrädesvis med miljöanknytning,
- projekten skall ha förutsättningar att få bestående effekter eller strategiskt genomslag i pågående förändringsprocess,
- max 300 000 kronor per projektbeslut. (efter den 1/1 96 har maxbeloppet höjts till 350.000 kr)
- en bedömning av resultaten skall redovisas när projekten har genomförts,

Därutöver finns regler om vilka utgifter som kan täckas. Innebörden är att kommunerna på båda sidor bidrar och att vänortssamarbetets ideella karaktär bör leda till att inblandade personer ställer upp själva med inkvartering, sin egen tid o.dyl.

4. UPPDRAGET OCH UTREDNINGENS METODIK.

Avdelningen för Central- och Östeuropa inom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida-Öst, infordrade 1996 03 04 anbud på ett utvärderingsuppdrag vilket framgår av bifogade uppdragsbeskrivning. (Bilaga 2.)

Union of Consultants, Scandinavia, UCS, inlämnade ett anbud 1996 03 11, med vissa förslag till uppläggning av utvärderingen. Överenskommelse träffades med Sida-Öst att utvärderingen skulle genomföras av Börje Wallberg, UCS, och Håkan Falk, anlitad av UCS.

Den överenskomna metoden, som följts vid genomförandet innebar följande:

Utvärderingen har grundats på studier av dokument och intervjuer med ett urval av personer som deltagit projekten.

Utvärderingen har utförts i nära samarbete med Svenska Kommunförbundet, som på ett avgörande sätt underlättat genomförandet. Någon utvärdering av dess egen roll i vänortssamarbetet ansågs inte behövas, eftersom detta gjorts 1993 med positiva omdömen och någon anledning att vänta sig något annat inte framkommit. Dock har vi inte kunnat undvika att kommunförbundets centrala roll i vänortssamarbetet gång på gång kommit att belysas från olika håll och detta har fått oss att i utredningens kapitel 7 föra ett resonemang om både möjliga förbättringar av dess arbete inom nuvarande ramar och dess framtida roll(er).

Det överenskoms med Sida att någon enkät till alla berörda kommuner inte skulle göras. Skälen till detta var två: dels bedömdes man inte kunna fånga in de kvalitativa aspekterna på ett tillförlitligt sätt med en enkät, dels skulle det vara svårt att hinna med att få in svaren till den tidpunkt Sida önskade.

Utredarna har dock som stöd för sina möten förväg utarbetat ett antal frågor på svenska och på engelska. Det visade sig dock i den faktiska situationen vara svårt att använda dem på ett organiserat sätt. De intervjuade var vid så gott som samtliga intervjutillfällen mycket väl förberedda och hade en egen agenda för diskussionerna. Vi fick sedan i efterskott försöka klara ut att alla våra frågeställningar på något sätt hade belysts.

Med Svenska kommunförbundets hjälp har ett urval gjorts av kommuner att besöka och personer att intervjua. Personerna hade i de flesta fall varit personligen direkt engagerade i vänortssamarbete eller haft god överblick över hur den kommunala självstyrelsen utvecklas i mottagarländerna. I Sverige har intervjuerna gjorts vid sammandrag till Växjö av personer från de kommunala länsförbunden i södra Sverige. I mottagarländerna har intervjuerna gjorts på plats i de berörda orterna.

Vägledande för urvalet har varit följande kriterier:

- vänortsrelationen skall ha haft en viss omfattning och varaktighet;
- den skall kunna belysa huvudfrågan om inverkan på demokratin;
- berörda orter skall vara möjliga att resa till och berörda personer skall vara tillgängliga för intervjuer enligt det pressade tidsschema vi haft.

Det nu pågående vänortssamarbetet omfattar över 120 projekt. Utredarna har haft sex veckor till sitt förfogande, varav fyra veckor i stort har gått åt till besök i de fyra vänortsländerna. Vi har besökt tretton kommuner i de fyra länderna men då också träffat representanter för ytterligare minst lika många andra kommuner och kommunalt engagerade organisationer vilka hade inbjudits till dessa möten. Ca 100 personer har intervjuats. Ändå säger det sig självt att denna utvärdering

inte kunnat gå på djupet vad gäller varje enskilt projekt utan har måst koncentreras på mer övergripande och allmänna frågor.

Av bilaga 3 framgår vilka orter vi har besökt och vilka personer vi har intervjuat.

Vi är medvetna om att utredningen skulle kunna innehålla följande, möjliga felkällor:

- urvalet av orter är ganska litet och har inte kunnat styras uteslutande utifrån representativitet;
- många av de intervjuade är på ett eller annat sätt medansvariga för hur samarbetet lagts upp eller genomförts. Intervjuer med helt utomstående personer eller ett statistiskt urval av medborgare i mottagarkommunerna fanns det inte tid att genomföra;
- många av de intervjuade ser säkert ett fortsatt samarbete som en fördel för sin kommun och sina ambitioner att visa upp resultat för kommuninvånarna och skulle därför kunna frestas att ge en något för positiv bild av samarbetet;
- suget efter kontakter med Västeuropa kan ibland vara så starkt, att man inte anser sig ha råd med en kritisk analys av samarbetets faktiska effekter.

Eftersom vi har varit helt medvetna om denna situation under hela vårt arbete, har vi försökt bedöma uppriktigheten och trovärdigheten av vad folk sagt och har också ställt många motfrågor för att kunna bedöma intervjupersonernas bakomliggande motiv. Vi har likväl inte vid något tillfälle kunnat konstatera något märkbart inflytande av sådana, möjliga felkällor.

Antingen är våra sagesmän vederhäftiga eller också skulle vi ha varit väl lättövertygade. De positiva slutsatser om verksamheten, som vi redovisar nedan i denna rapport, har emellertid sådana marginaler, att de förblir positiva, även om man på teoretiska grunder med hänsyn till felkällorna betydligt tonar ner de positiva uttalanden vi fått.

5. ANNAT BISTÅNDSFINANSIERAT SAMARBETE.

Det svenska vänortssamarbetet är ett av många program för att stödja framväxten av en demokratisk kultur och stärka det lokala självstyret i dessa länder. Vid sidan av det svenska vänortsstödet finns liknande insatser från de flesta västeuropeiska länder och från USA. Danmark t ex har i Lettland en mycket stark ställning och Tyskland har byggt upp ett omfattande vänortssamarbete med Polen. EU har nu också inlett flerparts vänortsprogram med liknande syften, t ex ECOS-OUVERTURE. Dessa program behandlas dock icke i denna rapport.

Det internationella biståndet till dessa länder är relativt omfattande. Totalt hade t ex Litauen vid tiden för denna utvärdering mottagit stöd från utländska källor på över en miljard SEK, fördelade på över 1.400 projekt, varav 240 inom området "government" i vilket vänortssamarbetet ingår. Av de 1.400 projekten var 175 från Sverige.

Med svensk biståndsfinansiering finns alltså andra program med liknande inriktning. Några av de viktigaste är:

5.1. Institutionellt samarbete, t ex genom Svenska Kommunförbundet och de kommunala länsförbunden

Som ett naturligt komplement till vänortssamarbetet har *ett institutionssamarbete med centrala institutioner utvecklats* för att skapa livskraftiga centrala institutioner för det kommunala självstyret. I denna roll har kommunförbundet stött uppbyggnaden av nationella kommunförbund i Estland, Lettland och Litauen och en stiftelse Foundation in Support of Local Democracy i Polen. I samarbetet har också ingått ett begynnande stöd till uppbyggnad av nationell utbildning i alla fyra länderna. Detta samarbete har stötts av BITS/Sida-Öst utanför vänortsmedlen.

I nästa led har också inletts ett samarbete inom vänortsprogrammet mellan några av de kommunala länsförbunden i Sverige med kommunala länsförbund (sejmik) i Polen. Dessa har i sin tur lett till nya vänortsarrangemang.

Detta samarbete ligger naturligt både på Svenska Kommunförbundet och på de kommunala länsförbunden och de har nu ett kontinuerligt samarbete med sina respektive motparter på den andra sidan som t ex intitutionell konsult, kursarrangör och organisationskonsult med ett mer brett deltagande än vad vänortskommunerna kan erbjuda. (Bilaga 4. Kommunförbundet, Projekt i Central- och Östeuropa).

5.2. Demokratiprojektet i Litauen

Som ett separat projekt har även avgränsats ett särskilt samarbete mellan tre litauiska kommuner, Kaunas, Klaipeda och Panevezys och tre svenska kommuner, Växjö, Karlskrona och Kalmar. Särskild vikt har i detta projekt lagts vid partiernas roll. Uppläggningsen har skilt sig från vanliga vänortsprojekt bl.a. genom en kontinuerligt anställd projektledning. Detta samt stor bredd och mycket ambitiös uppläggning med särskilt anlitade professionella föreläsare har lett till att kostnaderna varit högre än i annat vänortssamarbete.

I projektledningens slutrapport från mars 1996 redovisas resultatet av en enkät till deltagare i projektet. Sammanfattningsvis är deltagarnas bedömningar klart positiva. Projektet har hitintills kostat BITS 4.224.000 kr, vilket kan jämföras med de 300.000 kr som är högsta belopp för varje enskilt projekt inom vänortssamarbetet. I nu föreliggande utvärdering har detta projekt ej studerats särskilt.

5.3. Länsstyrelsesamarbete med Sida-medel

Länsstyrelsesamarbetet ligger utanför denna utvärdering.

Vi har blivit upplysta om att det är upplagt på ett liknande sätt som det kommunala vänortssamarbetet. Den samverkan som i Sverige i många frågor pågår mellan länsstyrelser och kommuner återspeglas i länsstyrelseprojekten i form av medverkan av kommuner eller åtminstone av kommunal personal i dessa. Länsstyrelseprojekten har utvärderats för sig. Här kan bara nämnas att sedan starten 1993 12.8 MSEK har anslagits till 124 projekt i Estland, Lettland och Litauen. Särskilda projekt pågår därutöver i Polen samt Sankt Petersburg- och Murmanskregionerna. De flesta svenska länsstyrelser deltar.

Vid våra intervjuer uttalade sig folk ibland om verksamheter som finansierats via länsstyrelsesamarbetet. Deras uttalanden var genomgående positiva.

Vår första reaktion var en oro för att det skulle kunna innebära ett svenskt dubbelarbete kring olika frågor, men vi fann efter att ha ställt frågor till många olika personer om denna risk att verksamheterna var väl koordinerade på mottagarsidan.

För en utomstående betraktare kan alla dessa olika internationella och svenska program med samma inriktning verka förvirrande, men i verkligheten har vi funnit att vänortskommunerna, även om de ibland i intervjuerna haft svårt att identifiera vad som var vänortsstöd och vad som hade finansierats inom andra program, väl klarar av att i sitt arbete skilja på de olika projekten och de olika samarbetsparter man har. Bristen på resurser i kombination med en god egen kompetens är tillräckligt stor för att man utan problem kan inrymma många olika stödprogram från flera olika källor.

B. OBSERVATIONER.

1. DEN LOKALA SJÄLVSTYRELSEN I SAMARBETSLÄNDERNA

Framgångar - men ännu ofullgångna demokratiska system

Även om bara en kort tid, fem-sex år, har förflutit sedan alla de fyra länderna kunde frigöra sig från det kommunistiska systemet har de på många sätt kommit förvånande långt med att bygga upp olika slags demokratiska system.

I samtliga fyra länder som utredningen har studerat, har nu byggts upp lokal självstyrelse med folkvalda representanter, demokratiska system som utredarna anser vara "hållbara" och utgöra en solid bas för vidare utveckling mot ett mer utvecklat demokratiskt samhällssystem. Endast tvära auktoritära, politiska kast och/eller hårda utländska påtryckningar skulle kunna förändra den väg alla fyra länderna nu tagit vad gäller lokalt självstyre. Det finns dock risk för att kommunerna kommer att få leva på ekonomisk sparlåga under lång tid framöver.

Det svenska vänortsutbytet har som framgår nedan i kap 5. Effekter av vänortssamarbetet, varit mycket framgångsrikt om än svårsmåttbart i termer av uppfyllda mål. Ännu återstår emellertid mycket att göra, innan alla dessa olika, politiska system fungerar på samma nivå som i en västerländsk demokrati.

De äldsta projekten inom vänortssamarbetet har idag ungefär fem år bakom sig. Detta är viktigt att komma ihåg, när man diskuterar olika tidsperspektiv för demokratistödet i vänortsutbytet. I många intervjuer har vi dock noterat, att det demokratiska utvecklingsarbetet, om än det så här långt varit framgångsrikt, ännu är i en uppbyggnadsfas.

Ur intervjuerna har utredarna tagit fram ett antal centrala synpunkter som ganska väl belyser de svagheter och behov som finns:

På det nationella planet

- Den demokratiska kulturen är ännu inte tillräckligt utvecklad i något av länderna. Fortfarande spelar personval en större roll på kommunal nivå än val av partier med olika politiska program. I den mån man kommunalt röstar på partier, saknar dessa ofta en förankring på nationell nivå.

- Kommunallagarna i alla samarbetsländerna är fortfarande inte färdigutvecklade. De är ofta enligt många intervjuade tvetydiga och står t ex i Litauen i konflikt med andra lagar.

- Det finns en grundläggande skillnad mellan nationella och kommunala politiker. Därmed finnas en tendens att, när väl parlamentet antagit kommunallagar och beslutat om budget, lämnas

kommunerna därhän att sköta sig själva bäst de kan. Skälet härför är att de nationella politikerna rör sig in en annan sfär och på en annan nivå än de lokala. Detta ger litet deltagande av nationella politiker i den lokala demokratiprocessen. Det saknas t ex en genomgång från den kommunala politikernivån till den nationella så som ofta sker i Sverige, där t ex landets nye statsminister gjort sin politiska karriär inom kommunalpolitiken.

- Mer och mer ansvar, t ex för undervisning, miljö och sociala områden, läggs nu på kommunerna i alla fyra länderna, utan att de får någon möjlighet att skaffa tillräckliga resurser för att verkligen kunna sköta dessa uppgifter. Detta speglar också väl den klyfta som finns mellan politiker på nationell och kommunal nivå.

-I Polen ansågs den nya vänsterregimen ha en mer avvaktande inställning till lokalt självstyre än den förra regimen. Den tänkta reformen med införande av en andra nivå, sekundärkommuner, hade tills vidare uppskjutits. Det finns nu också en tendens till starkare centralstyrning med hårdare kontroll över finansiella resurser. Dock går nu som tidigare, 15% av det totala skattebeloppet tillbaka till kommunerna. Detta ansågs dock vara långt ifrån vad kommunerna skulle behöva för att kunna leva upp till sina plikter och åtaganden.

-Samma tendens, en ovilja att delegera mer av beslutsprocessen från nationell nivå till lokal rapporterades också i Lettland och Litauen. I Lettland hade man veckan innan vårt besök haft en konferens för att protestera mot att kommunerna skulle få sin budgetar kraftigt nedskurna från 23% till 20 % av statsbudgeten samtidigt som statsinkomsterna kraftigt minskade. Mottot för konferensen hade varit "Centralisering- en väg mot ekonomisk bankrutt".

- Det finns ingen tillräckligt omfattande kommunal beskattningsrätt för kommunerna i något av de fyra samarbetsländerna. Den större delen av den kommunala budgeten tilldelas det lokala självstyret efter budgetbeslut i parlamentet. Detta ger de nationella politikerna stor makt över den lokala självstyrelsen och de lokala politikerna liten möjlighet till insyn i och få möjligheter att påverka medelstillelningen. In sin tur leder det till för korta planeringsperspektiv och litet lokalt inflytande över resursernas storlek.

-Den offentliga förvaltningen betalar så dåliga löner att arbete där heller inte är attraktivt för ungdomen. Istället satsar de därför hellre på en kommersiell karriär. Att ett väl fungerande politiskt liv och en offentlig sektor är en grundförutsättning för ett fungerande, öppet och civilt samhälle står ännu inte klart för dem.

På kommunnivå

-Kommunerna i Estland och Lettland och även till del i Polen är för små för att kunna ge den samhällsservice som medborgarna förväntar sig. En av de viktigaste frågorna är att få igång en verksamhet som bygger upp den lokala självstyrelsen. Detta är primära mål för vänortskommunernas nya, folkvalda ledningar. I Litauen är situationen en annan. För närvarande finns efter en kommunreform för några år sedan 56 kommuner och man planerar en ny reform med en delning av dem till 112 kommuner.

-De nationella kommunförbunden i alla fyra länderna är fortfarande svaga, under uppbyggnad och söker sina roller. I Estland och Polen är de dessutom splittrade i flera förbund och skulle behöva åtminstone ett närmare samarbete. I den nuvarande utvecklingsfasen med en viss dragkamp mellan central makt och lokalt styre är samarbetet mellan kommunerna och deras

möjligheter att föra fram sina åsikter av stor vikt.

-Det saknas i alla fyra länderna en mellannivå, sekundärkommuner eller andra samarbetsformer, för större gemensamma åtaganden, som t ex inom undervisning, hälso- och sjukvård och transportväsendet. Detta ger en minskad kommunal styrka, om man inte snabbt kan etablera ett starkt och effektivt samarbete.

-Gränsdragningen mellan vilka som är poliskt tillsatta och vilka som är tjänstemän i kommunerna är ännu osäker. Efter kommunalvalen i Litauen t ex, ersattes många tjänstemän på nyckerposter med sådana som ansågs stå de nya makthavarna närmre. Med ett sådant system, utan politiskt neutrala tjänstemän, riskerar effektiviteten i den kommunala förvaltningen att bli lidande.

-Den lokala kompromissen har ännu inte vunnit tillräcklig mark för att bli ett genomgående inslag i det politiska livet. Inte heller är "processens roll i beredningen av ärenden" ännu riktigt erkänd. Det betonades ofta i våra intervjuer både i Sverige och i samarbetsländerna att det inom det politiska livet i de senare härskade en slags "machokultur" som snarare lyfte fram behovet av "starka män" än betonade betydelsen av samarbete för det gemensamma bästa. Här återstår mycket att göra.

-Kommuninnevånarna är ännu mycket passiva. Det har varit och är fortfarande svårt att få med kommuninnevånarna i det kommunala, politiska livet. Man är från den gamla regimen tid så van vid att allt sköts central och att alla beslut tas utom räckhåll för gemene man.

-Undomen skyr både det politiska livet och anställningar i den offentliga sektorn. Politik blev ett så misskrediterat ämne under kommunisttiden att många fortfarande tar avstånd från den. Minnena av vad som hände med politiskt engagerade personer i Baltikum efter det sovjetiska maktövertagandet 1940 är fortfarande i hög grad levande. Att ge sig in i politiken skulle i dessa länder t o m kunna visa sig vara farligt i nuvarande, osäkra läge.

Sammantaget anser vi, att ovanstående redovisning av svagheter och problem i uppbyggnaden av den lokala demokratin visar, att det ännu finns viktiga frågor både på nationell nivå och på kommunnivå. Hur de hanteras kommer att ha avgörande betydelse för den demokratiska utvecklingen i alla fyra länderna. De flesta av dem är av politisk karaktär och ligger utanför vänortsprogrammens räckvidd. Utvecklingen av dessa frågor kommer därför att vara av stor betydelse för att det svenska stödet även i fortsättningen skall kunna ha strategisk betydelse och förbli framgångsrikt.

2. HUR BÖRJAR ETT VÄNORTSSAMARBETE?

Från början styrdes mycket av samarbetet från Sverige av entusiaster i kommunerna. Det kom ofta till spontant, direkt mellan orterna. Lokala insamlingar gjordes och pengar och utrustning lämnades över till mottagarkommunerna i direkta kontakter.

På kommunal nivå startade samarbetet ofta som ett stöd med överflödig svensk kommunal utrustning, t ex brandbilar, ambulanser och annan sjukvårdsutrustning. Med detta kom viss teknisk utbildning in i bilden. I många fall utvecklades detta samarbete senare till att mottagaren började fråga - hur gör Ni? Den kommunala politikens och förvaltningens möjligheter och arbetsmetoder var då ännu bara i sin linda och i Sverige fanns en lång tradition av kommunalt självstyre. Därmed

kom utveckling av lokal demokrati i fokus. Mer kunskap om den svenska modellen kommunalt för självstyre fyllde ett känt behov hos kommunala beslutsfattare i alla fyra länderna. Denna modell ansågs vara värd att sträva efter och den geografiska närheten till svenska kommuner gjorde det lättare att etablera kontakter över Östersjön. I detta sammanhang kom de svenska biståndsmedlen väl in.

Många av länskommunförbunden i Sverige har varit mycket aktiva att etablera samarbete med de begynnande länskommunförbunden i samarbetsländerna och de har också känt ansvar för den vidare utvecklingen av vänortssamarbetet och har därvid kunnat fungera som mellanhand och stöd.

Sedan de första vänortsprogrammen med BITS-stöd startade år 1991 har kommunförbundet tagit ca trehundra beslut om projektstöd. (Bilaga 5, Kommunförbundets listor över fattade beslut 1991 till 1996.) Många av dessa projekt är små och kan närmast betecknas som preliminärstudier. En del har inte resulterat i några större projekt. På så sätt har ogenomförbara projekt kunnat sorteras ut löpande. Antalet "större" projekt, som har fått över 100.000 kronor genom beslut av kommunförbundet, är ca tvåhundra. Många av dem är emellertid en fortsättning eller vidareutveckling av tidigare projekt som varit så framgångsrika att parterna har beslutat att fortsätta samarbetet. Vi uppskattar därför att det för närvarande finns ca 120 pågående projekt.

På många sätt har vi under utredningens gång fått bevis på att vänortssamarbetet även om det oftast kommit igång spontant och oplanerat, har det byggts upp från botten, utan direktiv uppiifrån - på ett demokratiskt sätt.

Många av de mindre projekten som inte har resulterat i några större åtaganden visar också att vänortsprogrammet på många sätt är "självkorrigerande". De ömsesidiga åtagandena i olika vänortsarrangemang är stora och där det har saknats intresserade och kompetenta samarbetsparter har några större projekt inte kunnat byggas upp.

Där projekt har varit framgångsrika har de ofta lett till nya insatser. På så sätt har vänortssamarbetet också haft en "självförbättrande effekt". Mottagarna har snabbt lärt sig vad de svenska motparterna är bra på och vad de kan begära av dem.

2.1. Liknande innehåll och metoder i vänortssamarbetet när det kom igång

De flesta projekt som vi har studerat i rapporter och andra dokument och som vi har kommit i kontakt med under utvärderingen har haft en liknande historisk utveckling. De har nästan alla startat med ömsesidiga besök av kommunala politiker för att skapa kontakter och göra en första bedömning av situationen hos varandra. I nästa steg har de svenska kommunerna anordnat korta, ganska formella kurser i vänortskommunen där de viktigaste frågorna har varit:

-det "svenska systemet", det nationella politiska systemet och hur det kommunalpolitiska systemet kompletterar detta, politiker- och tjänstemannarollerna.

-den "demokratiska kulturen", hur man kan samarbeta snarare än att styra med konflikt;

-beslutsprocessen, hur politiska beslut kan förberedas politiker emellan, förhandlingsspelet, hur politiska beslut registreras och offentliggörs;

-offentlighetsprincipen och hur allmänheten skall få möjlighet att utöva inflytande på den lokal politiken;

-sammanslaget mellan demokrati och ett fungerande rättssystem, vilket senare i sin tur är beroende av en fungerande demokrati och ett "transparent" samhälle;

-vikten av att kunna bygga ett allmänt förtroende för det politiska livet, vilket är så viktigt under de nuvarande svåra omställningen från ett kommunistiskt samhälle till moderna flerpartistater med marknadsekonomier;

I steg två har dessa seminarier i vänortsländerna sedan följts upp med studiebesök i de svenska vänorterna. Besökande politiker och ibland även tjänstemän har fått möjlighet att studera på plats hur kommunernas praktiska arbete är organiserat. Besökarna har därvid fått möjlighet att följa de svenska politikerna och tjänstemännen i deras arbete, att delta i kommunstyrelsemöten och att följa hur politiska beslut sedan genomförs. Under dessa studiebesök har de kunnat föra ingående och livliga diskussioner med sina svenska värdar. På detta sätt har en direkt länk mellan det teoretiska innehållet i seminarerna och det praktiska kommunala arbetet i Sverige kunnat skapas.

Ofta har under dessa första studiebesök kontakter knutits, som har varit avgörande för hur samarbetet sedan har byggts upp. Det är därför som vi t ex kan finna "rökdykarprojekt" och "utbildning i modern svetssteknik" i projektlistan i bilaga 5. Vi anser att detta är en helt naturlig utveckling i ett vänortssamarbete av detta slag. Parterna ställer upp med vad de kan respektive behöver. Det som är viktigt är kunna hålla kvar en "demokratisk" inriktning i projekten. Vi har inte sett någon risk för detta.

Nästa steg i vänortssamarbetet har varit att samarbetsprogrammen har utvidgats för att täcka även de sociala tjänster som nu i alla fyra länderna i ökande takt förs över till kommunerna från staten. Kurser och annan utbildning i ämnen som "miljöfrågor", "undervisning", samt sociala frågor som "hälso- och åldringsvård" samt "handikappfrågor" håller nu på att bli allt viktigare i samarbetsprogrammen. Detta har också inneburit att fler personer med specialistkompetens har kommit att delta i vänortssamarbetet. Många av dem är kvinnor med arbeten i vård- och undervisningssektorerna.

Idag håller initiativet för vad vänortssamarbetet skall innehålla mer och mer på att glida över till baltiska och polska vänorterna. De har nu lärt sig vad de svenska samarbetsparterna har att komma med. De vet väl vad de vill ha och kan därför också lättare tillsammans med de svenska kommunerna formulera sina önskemål om stöd och samarbete. Det finns då en tendens mot att stöd till tekniska, sociala och administrativa frågor får ökat utrymme.

Hitintills har utbildning enbart i "teknik och procedurer" varit av mindre omfattning än demokrati och lokalt självstyre utom vad gäller vänortssamarbetet med Lettland, men nu, efter den första uppbyggnadstiden av formerna och i viss mån innehållet vad gäller demokratisk utveckling håller samarbetet på att gå över till mer sakinriktade frågor. Med tiden kan det nog bli så att ordet "demokrati" försvinner ur listorna på samarbetsprojekt. Detta behöver dock inte betyda att demokratifrågorna har fått mindre plats i vänortssamarbetet. Men kanske det direkta demokratistödet kommer att gradvis ersättas av ett mer "indirekt" stöd till demokratifrågorna.

Vi anser, att det sätt på vilket vänortssamarbetet byggts upp och utvecklats är både logiskt och naturligt. Den svenska sida hade breda kunskaper om lokala styrelseskick och lokal demokrati,

områden, som det fanns stora behov av att veta mer om efter Sovjetunionens fall. I Sverige fanns samtidigt ett intresse och ett engagemang för de nya, självständiga grannstaterna och deras befolkning. Vi anser att vänortssamarbetet ur den synvinkeln på många sätt har vissa likheter med en folkrörelse.

Vi har inte kunnat utvärdera kvaliteten på de utbildningsinsatser som gjorts, men de flesta av dem har utvärderats av deltagarna på initiativ av kursarrangörerna. Dessa utvärderingar är med få undantag mycket positiva vad gäller både utbildningens innehåll och genomförande och vad gäller den mer praktiska uppföljningen under studiebesöken i Sverige. Några deltagare uttrycker emellertid sin frustration över det svenska samhällets rika resurser i jämförelse med sina hemländers och har svårt att se vad de skulle kunna åstadkomma i sina kommuner.

I vilken mån byggandet av tekniskt och administrativt mer skickliga förvaltningar är delar av en demokratisk utveckling, kan naturligtvis diskuteras. Dock är en mer effektiv förvaltning en viktig förutsättning för en fungerande lokal, demokrati. Detta är ett klassiskt problem inom allt utvecklingssamarbete. Allt hänger ihop med allt, saknas någon eller några länkar riskerar resultaten i de andra att bli sämre.

3. MOTTAGARKOMMUNERNAS OMEDELBARA PROBLEM OCH EGNA PRIORITERINGAR

3.1. Tekniska förbättringar och investeringar - ekonomifrågor

De kommunala politiker och tjänstemän som vi intervjuade genomgående hade varit mycket nöjda med det pragmatiska svenska stödet till utvecklingen av lokal demokrati och gärna såg mer av sådant stöd även i fortsättningen. En demokratisk struktur och klara spelregler, sade en intervjuad kommunalman, var en förutsättning för utländska investeringar och ett blomstrande näringsliv och gav ett exempel, där en tysk investerare hade dragit sig tillbaka på grund av att han inte ansåg dessa krav ännu vara helt uppfyllda.

Dock var det andra frågor som egentligen upptog deras tankar; att få de samhällen de hade valts till att leda och förvalta att fungera. I samtliga besökta kommuner i alla fyra länderna rapporterade man om så gott som enstämigt om de stora problem man hade att få rena basfunktioner i samhället att fungera.

Efter självständigheten har all detta inneburit en stor ekonomisk börda både för den offentliga förvaltningen och medborgarna. Både för ländernas nationella regeringar och för deras lokala, självstyrande organ är det nu av högsta betydelse att man kan komma tillrätta med dessa problem, vilka så påtagligt påverkar befolkningens livsvillkor och därmed också kommunledningarnas politiska trovärdighet.

I alla fyra länderna lider man ännu svårt av sina tidigare regimers dåliga förmåga att sköta underhåll av gatu- vatten- och avloppsnät och av bostäder. El- och värmeförsörjningen byggde tidigare på billig rysk energi, starkt subventionerad av centralmakten, och som man inte behövde spara på. Dessa energislukande anläggningar måste nu ersättas eller åtminstone ställas om för mer ekonomisk drift. För kommunerna innebär detta uppgraderingar av hela system. Värmecentraler måste ställas om från drift med olja till pellets, som tillverkas lokalt för att komma bort från importberoendet. Värmekulvertar som förser hyreshusen med fjärrvärme är idag dåligt isolerade och behöver isoleras, till del kanske också bytas ut. Bostadshusen behöver också isoleras och

hyresgästerna informeras om och motiveras att spara energi.

Samtliga kommuner hade också stora problem med avloppsrening och sophantering, två frågor som inte heller de varit prioriterade under kommunisttiden. Flera av kommunerna hade också med svensk hjälp gjort omfattande studier av hur de bäst skulle kunna lösa dessa frågor och sökte nu möjligheter att finna finansiering. I mindre omfattning rapporterade några kommuner hade man fått bidrag genom Naturvårdsverket.

Utan att detta ligger inom utredningens direkta ansvarsområde kan vi inte undvika att göra den reflektionen att "utväxlingseffekten" av svenska biståndsmedel troligen skulle kunna bli än högre om det hade funnits någon "kanal" mellan vänorternas planering av tekniska rehabiliteringar och investeringar och alla de olika anslag och fonder som bildats på nordisk och europeisk nivå.

Det torde vara få projekt som blir så noga studerade både vad gäller tekniskt utförande och ekonomi som de, som tillkommer inom ett långvarigt och långsiktigt vänortssamarbete.

Kommunernas i alla avseenden svaga ekonomier gjorde också att man hade ett stort behov av att få stöd både med sin långsiktiga ekonomiplanering och den dagliga hanteringen av ekonomifrågorna. På sikt kommer detta troligtvis också att leda till ett behov i många vänorter av att få igång ett erfarenhetsutbyte omkring strategisk planering inom många olika områden.

3.2 Miljö, undervisning och sociala frågor

I många kommuner samarbetar man idag aktivt med sina vänorter runt Agenda 21. Miljöproblemen i samtliga fyra länder är så stora, att det finns både enorma behov av förbättringar och också en snabbt växande medvetenhet om dem. De gamla regimerna negligerade miljöfrågorna gravt och det gäller nu att inte släppa greppet om dem, även om det för närvarande politiskt i flera länder skett en viss återgång till ett centralistiskt synsätt. Det finns också en gryende konflikt mellan ekonomisk tillväxt och omsorgen om miljön i den ekonomiska utveckling som de nya regimerna vill ge förutsättningar för.

Många människor i vänortsländerna är engagerade i miljöfrågorna och det gäller nu att satsa på ungdomen för att få dem engagerade i samhällsfrågorna. "Det gäller att tänka globalt och handla lokalt," citerade ur Agenda 21 en av de intervjuade kommunpolitikerna.

Flera av de intervjuade politkerna har också beskrivit hur viktigt för dem sambandet mellan de tekniska förbättringar man nu håller på med, av vatten, avlopp och avloppsrening och planering av nya anläggningar för sophantering samt all annan förbättring av närmiljön och hur allt detta måste återspegla sig i skolans undervisning. Arbetet med Agenda 21 har startat en process in flera kommuner och man ser detta som ett mycket angeläget område för det svenska vänortsstödet.

Samtidigt är skolan i dessa länder ännu mycket centralistisk och auktoritärt uppbyggd, som en spegel av det gamla samhället. Flera av de intervjuade betonade hur viktigt det nu är, att skolan omformas till att både representera och förbereda för ett demokratiskt samhälle. Det gällde bl a utbildningens innehåll, elevers och föräldrars inflytande över skolan, hur skolan styrs och inte minst lärarnas roller och hur undervisningen går till. Den centrala makten över skolan hade under de senaste åren, bl a av brist på resurser, försvagats och det gällde nu att ta tag i dessa frågor. Den 1 januari 1996 kommunaliserades de polska grundskolorna och det ansågs nu vara viktigt för kommunerna där att haka på och lära av svenska erfarenheter.

Som en del av skolfrågorna tog flera intervjuade också upp barn- och ungdomsvården. De finns i dessa länder många barn som av sociala skäl får illa och som kan komma att bli svåra problemfall när de växer upp och man söker erfarenheter och stöd till att kunna börja ta tag i dessa frågor.

Den tredje frågan, de sociala sektorerna, ansåg man, var lika viktig för innevånarnas syn på värdet av lokalt självstyre och en demokratisk utveckling. Det går inte att i skolorna driva frågan om medborgarnas eget ansvar för samhället, dess miljö och hur man skall ta hand om sina medmänniskor, om man inte i praktisk handling kunde visa att detta ansvar också togs på allvar på politisk nivå.

De sociala problemen i omställningen till en marknadsekonomi är också enorma i alla länderna. Under vårt besök i Vilnius demonstrerade tusentals pensionärer i en till synes oändlig marsch på huvudgatan fram till parlamentet mot av statsfinansiella skäl där beslutade nedskärningar av deras pensioner. Mer ansvar för de sociala frågorna läggs nu därför av regeringarna ut på kommunerna utan att de för den skull får mer resurser. De måste nu lära sig och söka nya vägar - och de vill lära sig det, bl a inom vänortsutbytet med svenska kommuner.

På sikt sökte man också nya inkomstkällor och möjligheter till arbete för de många människor som är arbetslösa som ett resultat av den ekonomiska omstruktureringen. Man hoppades att vänortssamarbetet skulle föra med sig att nya företag etablerade sig i kommunerna med fler arbetsplatser till följd. Ett annat område var turism, ibland beskriven som ekoturism, som man hoppades skulle kunna ge fler arbetstillfällen.

Inom alla dessa sociala områden ansåg man att Sverige hade en ledande ställning och att man väl lyckats med att decentralisera hälso- och vårdfrågorna samt miljö- och utbildningsfrågorna. Man hade klara uppfattningar om vad som hade gått bra men också om vad som varit mindre lyckat och man ville lära av det också.

Utan att på något sätt förringa betydelsen av att vänortsstödet bör ha en demokratisk inriktning, kan utredarna inte bortse ifrån att de faktiska behoven av förbättringar i vänortskommunerna är av en sådan bredd, vikt och storlek, att man måste väga in dem vid bedömningen av framtida samarbetsprojekt.

4. SAMARBETSSOMRÅDEN INOM VÄNORTSSAMARBETET

Som framgår ovan av avsnittet om de baltiska och polska kommunernas omedelbara problem är det troligt att om de hade fått välja sitt bistånd från Sverige fritt, skulle man troligen helst velat ha mer direkt stöd för att klara alla stora reparations- och investeringsbehov man står inför och än mer hjälp med att komma igång med arbetet att bygga upp de sociala sektorerna.

I det nuvarande svenska vänortssamarbetet finns inte den möjligheten. Medlen för vänortssamarbetet skulle inte på långt när räcka till för att möta ens en bråkdel av alla de reparations- och investeringsbehov som finns, inte heller till ett större stöd till social upprustning.

Stärkandet av ländernas nationella självständighet och en demokratisk utveckling, en förbättrad miljö och övergången till marknadsekonomi är huvudmålen för det svenska samarbetet. Vad gäller vänortssamarbetet står för Sida utvecklingen av lokal demokrati i centrum.

Ändå har samarbetsparterna på ett naturligt sätt kunna komma fram till *ett samarbete som bygger på mottagarens önskemål*. Skälen härför är, att vad som hitintills gjorts inom vänortssamarbetet, i mycket hög grad svarat mot mottagarnas behov av att kunna få hjälp med att bygga upp en ny struktur för ett kommunalt självstyre, som man tidigare, under en period av mer än femtio år, hade saknat. Mottagarsidans kommunledningar har också förutom att de varit mycket engagerade också haft en hög allmän kunskapsnivå och har snabbt lärt sig vad de bäst skulle kunna finna i de svenska vänortskommunerna.

Det Sidastödda samarbetet kan sägas ha omfattat följande ämnesområden:

-ett primärt demokratiinriktat stöd genom utbildning om demokratins ramar och arbetssätt i Sverige och i vänortslandet, ofta kombinerat med studiebesök i Sverige.

-ett primärt förvaltningsinriktat stöd med viss demokratieffekt, som t ex uppbyggnad av system för kommunal information, ekonomiadministration, etc

-ett primärt teknikinriktat stöd, ibland med viss demokratieffekt, som t ex utbildning och stöd till stadsplanering och hur dessa frågor skall hanteras, utredningar om sophantering, information till invånarna, beslut om var sopstationen skall förläggas och taxesättningsfrågor

-ett teknikinriktat stöd med liten demokratieffekt, som t ex rökdykarutbildning för brandväsendet och uppsättandet av en svetsutbildning i Estland.

-ett miljöinriktat stöd med demokratiska metoder, t ex miljöutbildning och andra samarbetsprojekt ofta inom ramen för Agenda 21.

-ett stöd till ungdomsarbete med viss demokratiinriktning, t ex skolutbyte, lärare och elever som samarbetat runt vissa miljösatningar.

Utanför Sida stödet ligger:

-ungdomsarbete utan direkt demokratiinriktning, t ex skol- och idrottsutbyte.

-allmänna "vänorts- och förbrödringsverksamheter" som t ex kulturutbyte, sånggrupper, konstatställningar, idrottsutbyte etc.

Dock bör noteras i detta sammanhang, att även verksamheter, som från utredarnas utgångspunkter inte har haft direkta demokratifrämjande mål, ändå av de flesta intervjuade på båda sidor ansågs som mycket viktiga element i demokratiseringsprocessen.

"Det är ju själva i mötet människor emellan, i våra attityder och vårt sätt att resonera i alla olika frågor, som vi för över vår syn på demokrati!" sade en intervjuad. Med detta synsätt skulle också en rökdykarutbildning utan utsagda demokratimål också indirekt kunna bidra till en ökad demokratisk förståelse. Det är då själva lärandet i alla dess olika facetter som skulle bidra till att skapa en demokratisk förståelse.

Dock måste dock här framhållas att den demokratiska effekten är mycket varierande, beroende på vilka projekt man väljer att samarbeta om, vilka mål man sätter för dem och vilket innehåll ge ges. Ur denna synvinkel kan emellertid Sidas stöd till vänortssamarbetet sägas vara både

kompletterande och delvis överlappande inom de fyra kommunala huvudområdena, demokrati, miljö, förvaltning och teknik.

5. EFFEKTER AV VÄNORTSSAMARBETET

Sidas stöd till vänortsarbetet med Baltikum och Polen är organiserat på ett annat sätt än ett traditionellt biståndsprogram. Det har en s k "bottom-up approach", där parterna själva får känna sig fram och komma överens om vad man skall samarbeta om. Beloppen har för varje projekt varit för Sida-förhållanden små, max 300.000 kr, och insatserna är därför begränsade. Att med precision kunna mäta demokratieffekterna av varje sådant program låter sig därför inte göra. Ett annat skäl varför en mer precis utvärdering ej kan göras är, att också i Sidas riktlinjer för vänortssamarbetet är demokratimålen uttryckta i allmänna termer. Detta faktum har beskrivits och i viss mån kritiserats redan i den utvärdering som gjordes 1993.

Detta innebär att det finns inga konkreta mål att mäta mot, så som man försöker göra i andra samarbetsprojekt, där möjligheter, hinder och mål redan i förberedelsestadiet har definierats i termer av ett "logical framework".

Till skillnad från utvärderingen 1993 finner utredarna detta helt naturligt. Ett svenskt deltagande i en demokratisk utveckling i andra länder är en så mångfacetterad och med biståndsmedel svårpåverkbar fråga, att det knappast kan vara realistiskt att sätta definierade mål med mätbara indikatorer. Det gäller istället snarare för den svenska sidan att kunna följa den pågående processen nära och anpassa det svenska stödet till varje givet tillfälle.

Utredarna har därför istället valt att stödja sina antaganden på ett stort antal "indikatorer" som framkommit i våra intervjuer i Sverige och i de fyra mottagarländerna. Den i vårt tycke viktigaste generella indikatorn är emellertid, att mottagarna generellt har betonat att vänortsprogrammen varit mycket väl genomförda, att de varit kostnadseffektiva och att svenska skattebetalares pengar kommit väl nytta. Som resultat av den första uppbyggnadsfasen har därtill följande övriga indikatorer kunnat noteras:

5.1. Positiva effekter av vänortssamarbetet

På nationell nivå kunde följande indikatorer på positiva effekter noteras:

-Utvecklingen av ett fungerande lokalt självstyre var enligt flera intervjuade i Polen den största demokratiska framgången i landet. Den polska reformen hade också byggts upp nedifrån och upp till skillnad från den gamla centralstyrda strukturen som var en ren maktpyramid. Den nedersta delen av denna gamla struktur hade avskiljts från resten och delats upp på kommuner med eget ansvar och rätt att sköta sina egna resurser. Vänortsutbytet med Sverige och andra länder hade inneburit inte bara nya, viktiga kunskaper utan även ett viktigt moraliskt stöd till dem som arbetade med dessa frågor. Det svenska stödet till Polen i dessa frågor ansågs av en centralt placerad person ha varit mer effektivt i dessa frågor än andra länders.

-En särskild kommitté för att övervaka och säkerställa utvecklingen av lokal demokrati har satts upp i det polska parlamentet.

-Plan och bygglagen i Polen har byggts upp med svenskt lagtänkande som en viktig förebild.

-Den estniska kommunallagen har skrivits med den svenska som förebild.

-En bok om svensk kommunal demokrati, skriven av universitetslektor Agne Gustafsson, har översatts till polska och givits stor spridning i landet.

På kommunal nivå noterades dessa indikatorer:

-Valdeltagandet vid de senaste kommunalvalen i Polen hade ökat klart i jämförelse med föregående val.

-Rådgivningsgrupper för bättre kunna styra och hantera vänortssamarbetet har byggts upp på mottagarsidan, t ex inom de polska länsförbunden (sejmik).

-Informationsfrågorna har på svenskt mönster givits större vikt. Många kommuner satsar nu på att bygga upp både sin muntliga och skriftliga information till kommuninnevånarna. I många kommuner, bl a i Varena kommun i Litauen, har man satsat på att bygga upp en reception, som på ett bättre sätt än tidigare skall kunna ta emot kommuninnevånarna och ge dem hjälp att komma till tals med rätt personer.

-En enkät om vad som mest intresserade kommuninnevånarna för att få dem mer engagerade och involverade i det kommunala arbetet hade efter svensk förebild gjorts i en kommun i Polen. På denna enkät fick man 75% svarsfrekvens. I nästa steg gäller dock att kommunledningen kan möta åtminstone några av de svarandes viktigaste önskemål.

-För att kunna visa på sina internationella kontakter har vänortskommunerna givit det svenska samarbetet mycken publicitet. Lokala tidningar och lokala radio- och TV-stationer rapporterar regelbundet. I de publikationer som nu har grundats inom ramen för nationella och länsförbund ges det svenska samarbetet stort utrymme. God reklam för Sverige alltså.

-Man har alltmer börjat ta till sig vad demokrati innebär. De första demokratiseminarier i vänortsutbytet år 1990 var laddade. De gamla kommunisterna fick då nästan inte uttala sig. Den perioden ansåg man vara över nu.

-Insikten om kompromissens betydelse i det lokala demokratiska arbetet är ännu svag, men har sakta börjat sprida sig på mottagarsidan. Ett exempel, som angavs av Länsförbundet i Kronobergs län Växjö kommun, var i utvecklingen i Slupsk län i Polen.

-Beslutsprocessen har flyttats närmare de berörda. Remissförfarande har t ex börjat införas i vissa kommuner. Enkäter om kommunens planerade utveckling hade sänts ut till innevånarna i några kommuner. I en polsk kommun rapporterades att urval till skolchefsposter numera gjordes av en valkommitté och inte som förut av en enda, centralt placerad maktperson.

-Miljö-, undervisning och sociala frågor, som t ex åldringsvård och de handikappades situation, vilka tidigare var centralt styrda frågor och som sådana inte högt prioriterade, har idag i den kommunala självstyrelsen fått hög prioritet. I dessa frågor studerar man nu ingående de svenska vänorternas system och lär av deras båda positiva och negativa erfarenheter.

-Skolledare har idag som i svenska kommuner mer besluträtt vad gäller undervisning och rätt att använda skolans resurser än tidigare. Mer deltagande av föräldrar och elever i skolans skötsel.

-Vänortssamarbetet har också givit viss internationell spridningseffekt. En polsk institution, Foundation in Support of Local Democracy i Szczecin, har idag Tacis-medel för att bedriva liknande projekt i Vitryssland. Stiftelsen är Svenska kommunförbundets samarbetspart i Polen.

-En mångfald av andra kontakter, ej Sida-finansierade, har etablerats genom vänortssamarbetet. Många kommersiella kontakter har etablerats som lett till upprättande av fasta förbindelser som t ex Kalmarkontoret i Gdansk. Därtill har många svenska företag från sydöstra Sverige etablerat livfulla kommersiella kontakter i bl a Litauen. Flera personer uttalade för oss att dessa kontakter inte skulle ha haft samma omfattning om inte vänortssamarbetet först hade byggt upp ett personligt förtroende.

Om det generella värdet av det svenska vänortssamarbetet noterades:

-Det svenska stödet hade givit en unik kunskap om lokal självstyrelse och lokala demokratiska styrformer i en tid av politisk turbulens med stort behov av snabb uppbyggnad.

-Det svenska vänortssamarbetet har en långsiktig karaktär. Goda relationer har sakta byggts upp och vidgats.

-Svenskarna har enligt flera intervjuade varit mer lyssnande och har i högre grad försökt sätta sig in i vänortens problem än många andra utländska rådgivare.

-Demonstrationseffekten i vänortssamarbetet har varit mycket positiv, när deltagarna i olika utbildningar har kunnat få komma till Sverige och själva se hur det fungerar i verkligheten. Där större kommuners ledande personer gått utbildning i demokratifrågor kommer också fler andra deltagare till andra utbildningar. Att själv få konstatera att svenskarna lever som de lär har haft mycket stor betydelse.

-Svenska kommuner ansågs ha haft mindre av eget vinstintresse än andra samarbetsparter, vilket har varit positivt för att bygga förtroende. Andra länders och internationella organisationers erbjudanden, ansåg några, hade varit mer givarcentrerade. Man hade till skillnad från vad gällde många vänortsutbyten med andra länder, själva kunnat få välja vad man ville samarbeta om, inte bara tvingas ta ställning till givna erbjudanden.

-Genomförande, kvalitet i kommunernas planeringsarbete, proffsigheten i genomförandet har varit hög. Man hade kunnat bygga upp ett långsiktigt samarbete med samma svenska, professionella kommunalexpertis och därmed sluppit de i annat bistånd så vanliga, korta konsultmissionerna som ofta saknar en naturlig fortsättning.

-Vänortssamarbetet har givit många exponeringar av svensk expertis för mottagarna och därmed höjt deras kompetens att själva välja det de vill ha.

-Många nära och förtroendefulla relationer hade under åren kunnat etablerats, som man räknar med att kunna få än mer nytta av i nästa skede. Demokratieffekten i personmötet har ofta varit myckert större än de rent tekniska aspekterna. Samarbete går nu också mer på djupet, från topp-politikerutbyte till mer kontakter mellan politiker och tjänstemän, ansvariga för olika sakområden.

-Man hade fått ompröva många stereotyper om svenskar! Att de skulle vara kalla, strukturerade

självcentrerade och långsamma visade sig vara fel! Det svenska vänortssamarbetet bygger mer på personligt samarbete än det med andra länders kommuner.

-Svenska kommuner har också lärt sig av samarbetet. Det tar död på en mängd fördomar på båda sidor och förtydligar demokratin också hos dem som skall förklara den. På svensk sida hade man fått många bra idéer även från den andra sidan. Samarbetar man kring ett husrenoveringsprojekt är det viktigt att sätta sig in i hur det byggdes på den tiden och lära mer om varandras förutsättningar. I Polen kan man, t ex ännu renovera gamla hus enligt gamla metoder och kommer nu att kunna föra över den kunskapen till Sverige. Ett gammalt tegelbruk i landet kan också göra gammalt tegel till renovering av svenska byggnader.

5.2 Spridningseffekter

En slutsats av ovanstående långa lista av indikatorer på positiva effekter är, att spridningseffekten av det svenska vänortssamarbetet har varit förvånande stor, men på grund av det geografiska områdets storlek, det begränsade antalet svenska kommuner och det stora antalet samarbetsområden, ändå relativt begränsad i förhållande till målgruppens storlek.

På många sätt kan man säga att det spontant framväxande vänortssamarbetet resulterat i en något slumpartad spridning. Många kommuner i de fyra länderna är inte med i samarbetet och kommer att ha små chanser att finna en svensk partner. Bara i Polen finns ca 2500 kommuner (inom norra samarbetsområdet ca 300) och i Litauen kommer efter den planerade kommunindelningen att finnas 112.

Även om det som åstadkommit av demokratisk utveckling genom det svenska vänortsstödet med viss säkerhet kan sägas vara ganska stort, går det inte att säga att just de svenska projekten har betytt mer än det samarbete som pågår med t ex danska och tyska kommuner eller genom multilaterala projekt.

I det svenska vänortssamarbetet hade ännu, enligt vissa sagesmän, kanske bara 20% av dem som skulle ha nytta av att studera sina arbetsområden i svenska kommuner haft möjlighet att göra det. Ändå har utredarna slagits av hur de mottagande kommunerna och organisationerna vid varje tillfälle själva tagit upp det svenska stödets stora betydelse för de resultat som uppnåtts. De som varit med om vänortssamarbetets studiebesök och utbildningar, påstod man betar sig helt annorlunda i sin yrkesroll än de som ännu inte varit med. Därför ansåg man, att det fortfarande fanns stort utrymme för ett fortsatt, vidare vänortssamarbete.

Just det faktum att Sverige är ett grannland har spelat stor roll för de nära kontakter som etablerats. Den svenska modellen med en blandning mellan marknadsekonomi och socialt ansvar var intressant. Sverige har något att erbjuda! Det stora svenska intresset för dessa länder i den nationella frigörelsekampen har säkert också bidragit till de nära kontakterna i inledningsfasen.

För att få bättre spridning på vänortssamarbetet i sina respektive länder har mottagarkommunerna nu själva börjat vidta åtgärder.

I olika utbildningsinsatser både i Sverige och i hemlandet samlar man nu andra deltagare än dem från vänortskommunerna för att delge dem vad man lärt i Sverige. I Polen har man med gott resultat skickat parlamentariker med på kommunala studieresor i Sverige Efter att ha satt sig in i de faktiska problemen röstade dessa vid hemkomsten emot sitt eget parti i en för kommunerna viktig fråga. I Varena i Litauen inbjuds regelbundet personer från de omgivande kommunerna att

delta i kurser och seminarier inom det svenska vänortsstödet.

I Polen har representanter från andra kommuner utan vänortsutbyte bjudits in att delta i olika former av utbildning och studiebesök i Sverige. I början kom de en och en på besök i Sverige och när de sedan kom tillbaka till sina kommuner, var man skeptisk till det hade att berätta. Nu skickar man flera deltagare från en kommun istället, för att deras erfarenheter skall få större genomslagskraft. Vid några intervjuer kom fram att man nu inom vänortssamarbetet planerade att genomföra för flera kommuner gemensamma projekt, t ex inom vattenrening och undervisning, för att fler skulle kunna lära sig nya tekniker och sätt att arbeta med dessa frågor.

Som ovan noterats ges i flera av länderna vänortssamarbetet också stor publicitet både i de lokala medierna och i facktidsskrifter. I Polen håller man nu på att färdigställa en katalog över det svenska vänortssamarbetet för att ge andra kommuner en insyn i vad som pågår och en möjlighet att söka information i sakfrågor.

Mottagarna har nu också byggt upp en så stor egen kompetens att de själva kan välja vad vill ha från olika samarbetsparter. Risken för dubbelarbete eller att olika givare lägger hinder i vägen för varandra är därigenom liten. Mobiliseringen av kontakter på båda sidor har givit mycket goda resultat. Förtroendet har utvecklats i en lång process och bygger nu på ett nära förhållande mellan parterna.

5.3. Ett kostnadseffektivt vänortssamarbete

Varje enskilt projekt inom vänortsprogrammet har haft ett maximalt bidrag av statliga biståndsmedel om 300.000 kronor. Från den januari 1996 har detta belopp höjts till 350.000.

Detta har inneburit att parterna måst prioritera och planera sina verksamheter väl och försöka finna möjligheter till olika lågkostnadslösningar som t ex privat logi och resor till lägsta kostnader. Många deltagare har ej gjort anspråk på arvoden. I de fall arvoden har betalats har de varit låga jämfört med de arvoden som normalt betalas till svenska konsulter och professionella rådgivare. Vi har också genomgående stött på en uttalad vilja och förmåga att finna sådana lösningar.

Utredarnas bedömning är att effekterna i relation till de anslagna statliga medlen är stora och att vänortssamarbetet därför varit ett mycket kostnadseffektivt bistånd.

6. NÅGRA SVAGHETER OCH SVÅRIGHETER I SAMARBETET

Även om vänortssamarbetet i stort kunnat genomföras utan större problem har ett mindre antal svagheter och svårigheter på båda sidor kunnat noteras.

Gemensamma:

-Språkfrågan har varit och är fortfarande en begränsande faktor att ta med i beräkningen, när nya vänortssamarbeten skall etableras. Kunskaperna i engelska ökar emellertid nu snabbt i samlarbetsländerna, varför språksituationen dock gradvis säkert kommer att bli bättre.

-Samarbetet innebär många kulturmöten och olika synsätt som ibland bryts. Till skillnad från i Sverige är "konfrontation" det som gäller i det kommunala arbetet snarare än "samförstånd och kompromiss". Valet av ord har visat sig vara viktiga och det är viktigt att skapa en "demokratisk

atmosfär”. Man har fortfarande vissa kommunikationssvårigheter som går utöver rena språkbrister. Med tiden, när allt närmare kontakter har etablerats, minskar dessa problem emellertid mycket.

-Tidsfaktorn är viktig. Det gäller att inte forcera ett samarbete. Det tog i ett fall ett och ett halvt år i ett vänortsprojekt att komma in på väsentliga och nära diskussioner om vad parterna verkligen ville få ut av samarbetet och det började flyta bra.

På mottagarsidan

- “Demokrati” är fortfarande i många stycken ett oklart begrepp för många i vänortsländerna. Det har också varit särskilt svårt att lära den gamla, auktoritärt uppfostrade generationen i Baltikum och Polen dessa frågor.

Från svensk sida har betonats att det i Sverige finns en “idealmodell”, som vi inte själva alltid kan leva upp till. Det har kanske därför varit svårt att förmedla begreppet demokrati till en annan kultur med rötterna i ett centralistiskt, auktoritärt system.

Vi har emellertid inte kunnat finna att denna osäkerhet haft någon avgörande betydelse på den andra sidan i vänortssamarbetet. I alla intervjuer har istället betonats hur väl svenskarna lyckats förmedla sina kunskaper i dessa frågor. Vår uppfattning är, att denna motsägelse grundar sig på olika, utsagda mål. Svenskarna har velat lära ut allt som de ansett vara av betydelse för demokratin, medan mottagarna har tagit emot det de vid varje tillfälle behövt. Förändringarna har också varit genomgripande och positiva och de är nöjda både med den hjälp de fått och de resultat som uppnåtts.

-Parterna har ibland olika syn på ledarskap och på administrativa frågor, som t ex hur man sköter en upphandling. Personliga band spelar större roll. Ibland finns andra synsätt vad gäller korruption, etc

-Vänortssamarbetet tillför inga direkta resurser till mottagarkommunerna. I stället drar det resurser, vilket vissa kommuninnevånare kan se som felaktigt använda pengar. Vinsterna ligger i stället på lång sikt och det gäller att kunna förklara detta för dem som är kritiska.

-Det är dyrt för vänortskommunerna att med sina begränsade medel betala 3.000 till 4.000 SEK bara för resorna till Sverige. Varenas kommun i Litauen, som har Kalix som vänkommun har det ännu svårare. Eventuellt skulle ett sk “högkostnadsskydd” kunna ge en större kostnadsneutralitet. De nationella kommunförbunden eller där sådana finns eller länskommunförbunden, sejmik i Polen, skulle kunna fördela ett sådant.

på den svenska sidan:

-Viss svensk etnocentrism fanns nog, särskilt i uppbyggnadsfasen. Det tog en del tid att få alla att förstå att de länder man inledde samarbete med inte var u-länder i gängse bemärkelse och att mottagarnas behov av kunskaper var ganska kvalificerade. I Polen har detta lett till att nya svenska resurspersoner nu ges en obligatorisk endagsintroduktion, innan de börjar sina uppdrag.

-På den svenska sidan är antalet kommuner, både totalt och i vänortssamarbetet alltför få i förhållande till de många och små kommuner och det stora utbud, som finns på mottagarsidan.

-Eftersom vänortssamarbetet ligger vid sidan av det ordinarie arbetet för de flesta på den svenska sidan är det svårt att få tiden att räcka till. Det är också svårt att få tiden att räcka till för alla ökande områden och alla nya frågor som vänorternas ledningar vill ha hjälp med.

-En viss trötthet på den svenska sidan har noterats, att ta tag i fler uppdrag och kanske också att fullfölja pågående verksamheter.

-Mycket av det hitillsvarande samarbetet har byggts på "entusiaster" som ofta fått mycket liten ersättning för sitt engagerade arbete med vänortssamarbetet. Det finns nu en risk att, allteftersom detta samarbete insitutionaliseras (byggas mer på rutiner) och blir mer professionellt kan en del av entusiasmen komma att dämpas och därmed minska de nära relationerna och effektiviteten i samarbetet eller kraven på ersättning ökar.

-De svenska kommunernas ansvariga träffas alltför sällan för att diskutera sina gemensamma erfarenheter, även om man på olika sätt håller koll på varandra och gärna frågar andra om vad de har för erfarenheter.

-Varje svensk kommun sitter och snickrar till "sitt eget" utbildningsmaterial för demokrati- och andra utbildningar. Till en del är detta bra, att de ansvariga själva måste sätta sig ned och göra klart vad man vill förmedla. Den andra sida av saken är att detta säkert inom vänortssamarbetet lett till mycket dubbelarbete. Vi anser att mycket skulle kunna göras för att bygga upp en "bank" av erfarenheter och inte minst olika utbildningsmaterial för att underlätta för alla att delta i framförallt i utbildningsaktiviteter i vänortssamarbetet.

7. SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDETS NUVARANDE OCH FRAMTIDA ROLLER

Svenska kommunförbundet har enligt vår uppfattning följt Sidas riktlinjer väl. Denna utredning inleddes med dokumentstudier på förbundet och vi fann, att man hade god ordning på sina arkiv. Grunddokument, planer och budgetar för den samlade verksamheten och andra handlingar fanns tillgängliga för oss. Hitintills har biståndsenheten vid Svenska kommunförbundet i stort haft sett fem roller. Man har gentemot Sida varit:

-*Sidas kontaktorganisation*, dialogpartner och befullmäktigad administratör av vänortsstödet;

-*Bedömare av kommunernas projektförslag* och beslutsfattare vad gäller medelstildelning;

-*Insamlare av erfarenhetsredovisningar* och återrapportör om gjorda insatser;

-*Förhandlare* med Sida å kommunernas vägnar;

För kommunerna och länsförbunden både i Sverige och i vänortsländerna har man varit:

-*Koordinator, inspiratör och rådgivare*;

Vid sidan av vänortssamarbetet har Svenska kommunförbundet, som framgått ovan under avsnitt A. 5.1. haft en viktig roll som **institutionell konsult** vid tillkomsten av både nationella kommunförbund och i Polen av de nya länsförbunden, sejmik. Därtill har man med sina stora utbildningsresurser kunnat medverka i olika former av sådan. I Litauen har förbundet kunnat spela

en viktig roll som institutionell konsult för uppbyggnaden av landets valsystem. Landets valkommission har där efter studier (arrangerade av förbundet) av det senaste svenska valen byggt upp sitt valsystem efter svensk modell och man uttryckte sitt stora tacksamhet över denna hjälp och källa till inspiration. (Bilaga 4)

En sådan institutionell roll på kommunal och regional nivå kommer att bli än viktigare i framtiden, alltmedan vänortssamarbetet växer sig starkare och blir mer innehållsrikt. Behovet i samarbetsländerna av starka centrala organisationer som kan föra kommunernas talan på nationell nivå kommer att öka, likaså både det omedelbara och framtida behovet av kvalificerad utbildning för tiotusentals kommunalanställda.

För kommunerna liksom för de nationella och regionala förbunden kommer utvecklingen med tiden också att gå från att lösa dagens problem till ett mer långsiktigt, strategiskt tänkande och planering. I länder med många små kommuner som inte själva kan bära samhällets krav på social och teknisk service, t ex i Estland, Lettland och Polen kommer man att behöva söka samarbete över kommungränserna eller slå sig ihop i större kommuner.

Svenska kommunförbundet har också mycken kunskap om de både positiva och negativa erfarenheter som gjordes, när man i Sverige genomförde de stora kommunsammanslagningarna och man har decenniers erfarenhet av uppbyggnad och genomförande av utbildnings- och andra kompetensutvecklingsprogram, bl a på sin kursgård Stora Brännbo i Sigtuna.

Vi tror därför att Svenska kommunförbundets roll kommer att behöva förändras från dagens administratörsroll med bedömningar av insatsförslag och medelstilldelning och resultatredovisning samt dess mer obestämda konsult- och serviceroll till en tydligare roll som institutionell konsult för institutions- och organisationbyggande och kompetensutveckling på nationell och regional nivå i vänortsländerna.

Vi anser också att sådana institutionsutvecklings- och utbildningsprojekt i nästa skede bör bedömas i ett sammanhang tillsammans med vänortsprojekten. Sida bör därför pröva, om man inte skulle kunna ge en möjlighet bygga upp ett antal "vänarrangemang" som skall fungera på samma sätt som vänortsprojekten, med samma små belopp för att etablera ett samarbete mellan förbundet och en central eller regional partner för att dessa sedan tillsammans skall kunna arbeta ut och genomföra ett gemensamt program.

7.1. Några möjligheter till snara förbättringar av vänortssamarbetet

Även om utredarna i intervjuerna fått den uppfattningen att det svenska vänortsstödet i samtliga fyra länder har varit både väl genomfört, kostnadseffektivt och av avgörande betydelse i den första fasen av uppbyggnaden av ett lokalt, demokratiskt styre, har vi också kunnat notera ett mindre antal frågeställningar och problem, som bör beaktas vid en eventuell fortsättning av programmet:

-Uppföljningar och utvärderingar av projekt inom vänortssamarbetet i de enskilda kommunerna klart bättre under senare tid, men ännu är de inte av den klass att man verkligen kan sluta sig till om de genomförda insatserna har legat i linje med de riktlinjer, som gäller för vänortssamarbetet, inte heller vilken påverkan de har haft på det lokala självstyret och den demokratiska processen.

-Det finns idag bra utvärderingar av de flesta kurser som hållits. Detta är mycket positivt. Dock saknar vi en mer total utvärdering av resultaten av de samlade programmen med kurser, studiebesök och personlig rådgivning som kompletterande komponenter. Vi tror nämligen, att det

är just blandningen mellan ren utbildning och studiebesök med diskussioner och praktiska uppföljningar som givit de bästa resultaten, men vi kan inte läsa ut detta ur utvärderingarna. Utbildningsanordnarnas egna och deltagarnas utvärderingar ger också bara "korta" erfarenhetsredovisningar och skulle behöva följas upp och redovisas i ett längre helhetsperspektiv.

-Någon form av regelbundna men inte alltför ofta förekommande möte borde arrangeras centralt. De svenska vänortskommunernas ansvariga borde ges möjlighet att på något sätt få träffas för att ge möjlighet till gemensam information och utbyte av kunskaper och tips samt diskussioner om vad som pågår i kommunerna.

-Ett grundmaterial för olika frekventa utbildningar, t ex i demokratifrågor, borde finnas tillgängligt för alla kommuner för att undvika dubbelarbete

-Vissa, få insatser, som utvärderarna har funnit i studier av dokument ser dock lite "enstaka" ut med politikerbesök på hög nivå och vi har sedan inte kunnat finna att de verkligen följts upp med ett närmare samarbete. Uppenbarligen har här saknats en drivande kraft för att dra frågorna vidare, en naturlig urvalsprocess.

C. ANALYS OCH REKOMMENDATIONER

1. VÄNORTSSAMARBETET I RELATION TILL MOTTAGARKOMMUNERNAS PROBLEM

Som angetts i avsnitt B.2 ovan står mottagarkommunerna inför stora omedelbara praktiska problem. De personer inom kommunernas ledning som vi talat med var angelägna att göra något åt dessa problem. Vi har fått det intrycket, att de på ett rationellt sätt sökt hjälp där de har kunnat få den. I dialog med sina svenska vänorter har man enats om att samarbeta inom något av problemområdena. Mottagarkommunerna uttalade tydligt och samstämmt, att man hade fått hjälp med angelägna problem. Vi hörde inga klagomål på att svenskarna skulle ha drivit igenom samarbete inom områden som mottagarna inte ansåg särskilt angelägna. Det framgick på flera platser att man fick hjälp från andra länder eller Europeiska Unionen eller från enskilda organisationer inom andra problemområden. De såg inga problem med möjliga dubbleringar av samsamarbetsområden.

De flesta vi talade hade klart för sig vilken slags hjälp man kunde räkna med att få genom vänortssamarbetet. Det framgick dock, att de var i stort behov av gåvomedel eller förmånliga krediter till olika investeringar och att de ofta hade mycket svårt att klara nödvändiga driftskostnader. De flesta insåg att dessa problem varken kan eller bör lösas med svenska biståndsmedel, men skulle ändå värdesätta tillgång till något slags annan hjälp.

Vårt sammanfattande intryck är att vänortssamarbetet används mycket adekvat i förhållande till kommunernas problem, så långt de avsatta beloppen räcker i förhållande till de mycket större problemen.

2. VÄNORTSSAMARBETET I RELATION TILL GÄLLANDE RIKTLINJER

Vår bedömning är att gällande riktlinjer har tillämpats på ett korrekt sätt. Riktlinjerna säger att

insatser skall göras där det finns förutsättningar att få bestående effekt eller strategiskt genomslag i pågående förändringsprocess. Vi anser oss bland de projekt vi kommit i kontakt med ha sett tillräckligt ofta att sådan effekt har uppnåtts. Vi anser mot bakgrund av vår erfarenhet av utvecklingssamarbete att urvalet av insatser väl motsvarar dessa krav.

Vi är snarast förvånade av att så små insatser har kunnat ge så stora effekter.

3. VÄNORTSSAMARBETET I RELATION TILL MÅLEN FÖR ÖSTSAMARBETET

Vi har i avsnitt A.1 redovisat de delar av statsmakternas mål för östsamarbetet, som vi anser vara av relevans för vänortssamarbetet. Vänortssamarbetet har i varierande grad bidragit till att uppfylla alla dessa mål.

3.1 "...att främja en säkerhetsgemenskap"

Vänortssamarbetet har byggt upp en mängd goda relationer mellan Sverige och våra grannar på andra sidan Östersjön. Värdet av de personliga relationerna betonades för oss gång på gång på ömse håll. Det faktum att samarbetet sker i en institutionaliserad ram lyckades tydligen för det mesta överbrygga den svårighet som ligger i att valresultaten från tid till annan medför att kommunernas företrädare byts ut. Genom att de statliga medlen möjliggjort ett konkretare, varaktigare och bredare samarbete än traditionella vänortsbesök inom kultur och sport har personkontakterna blivit bredare och djupare.

Vänortssamarbetet motsvarar enligt vår bedömning väl propositionens uttalande om "en allt djupare integration som vårt samarbets yttersta mål".

3.2 "...att fördjupa demokratins kultur"

Vi anser det inte påkallat att här redogöra för olika demokratibegrepp. Sida har i sitt samarbete med utvecklingsländer och i sitt förslag till "Strategi för stöd till demokratisk samhällsutveckling och respekt för mänskliga rättigheter i Central- och Östeuropa" utgått från att demokrati handlar om hur medborgarna har inflytande på hur landet styrs. Strategin avser insatser som görs med demokrati och mänskliga rättigheter som huvudmål. Detta innebär inte att Sida skulle förneka att att andra typer av insatser kan ha positiva bieffekter på demokratin.

*Har då vänortssamarbetet bidragit till ett mer demokratiskt styre i mottagarländerna?
Vårt svar är obetingat: Ja.*

Detta svar måste dock nyanseras på följande sätt. Som redovisats i avsnitt B.4 har en del av insatserna varit direkt inriktade på demokrati, andra haft demokratiska bieffekter och andra åter knappast ens några demokratiska bieffekter annat än på det indirekta sätt som framgår av följande resonemang.

Flertalet medborgare i mottagarländerna har ingen personlig erfarenhet av demokrati. Av historiska skäl misstror de personer som påstår sig agera för det kollektiva bästa. Det är en grundläggande förutsättning för demokratin att medborgarna vill lösa samhällsproblem gemensamt och att de i tillräcklig grad tar del i en process för att finna och genomföra lösningarna. För att bygga upp ett förtroende för att politikerna menar allvar med att lösa medborgarnas gemensamma problem är det angeläget att medborgarna kan se vissa resultat. Vilka områden som är angelägnast för medborgarna kan naturligtvis variera.

Vi har fått en ganska samstämmig bild av att boende, framför allt uppvärmning, vatten- och avloppsfrågor, samt socialhjälp är frågor, där medborgarna väntar sig resultat från kommunernas ledning, men även andra frågor har betydelse såsom gatuunderhåll och äldreomsorg. Här avser vi inte ett medborgerligt tryck att frågorna skall lösas med demokratiska metoder utan en önskan från medborgarna att snarast möjligt få förbättringar till stånd. Mycket av vänortssamarbetet har handlat om kunskaps- och erfarenhetsförmedling om hur man kan ta itu med olika sådana problem.

Om detta leder till vissa konkreta resultat som ökar medborgarnas förtroende för politikerna och insikt om nödvändigheten att lösa vissa typer av problem gemensamt inom en kommun och i förlängningen inom ett land får detta anses vara ett indirekt demokratifrämjande bistånd. Vi har inte kunnat intervjua några representativa urval av medborgare för att få belägg för att denna demokratifrämjande effekt faktiskt följer av att t.ex. vattenförsörjningen fungerar bättre. Vi frågade de personer vi talat med om detta. Deras uppfattning var bestämt att förtroendet för det meningsfulla med ett lokalt självstyre faktiskt ökade om praktiska problem kunde lösas eller åtminstone minskas. Vi lät oss övertygas av deras tveklösa svar.

Den demokratiska bieffekten av samarbete kring "tekniska" frågor ökar givetvis om vänorten samtidigt demonstrerar att man vid lösningen av problemen kan tillämpa demokratiska metoder såsom att låta medborgarna yttra sig om var man skall förlägga en soptipp. Vi hörde många uttalanden om att man "på köpet" hade fått lära sig sådana demokratiska metoder eller attityder. Miljöområdet var ett sådant område.

Man kan i begreppet "demokratins kultur" lägga in inte bara de aspekter som har att göra med hur landet styres, utan även de värderingar som kännetecknar de flesta demokratiskt styrda stater. I detta innefattas respekt för individen i alla sammanhang, t ex hur man behandlar handikappade, gamla, skolbarn, missbrukare, brottslingar, etc. Med en sådan definition har projekt inom socialvård, skolor etc haft ett tydligt demokratinnehåll, även om man inte alls berört frågor om kompetensfördelning och procedurer i styrningen av verksamheten.

Mot den bakgrunden anser vi att vänortssamarbetet haft stor betydelse för att "fördjupa demokratins kultur".

3.3 "...att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling"

Ganska få vänortssamarbeten är inriktade på företagsamhet eller dess villkor. Några förekommer. Däremot redovisade man på flera håll att kommersiella kontakter i form av handel eller investeringar hade blivit en följd av personkontakterna i samarbetet. Vi fick ett intryck av att detta påverkades av att förmågan och viljan att ta tillfället i flykten varierar i olika delar av Sverige, vilket ju är känt. Vi kan inte bedöma om beredskapen att ta kommersiella initiativ varierar i och mellan mottagarländerna, men vi håller det för mycket troligt att så är fallet. Möjligheterna till positiva spin-offeffekter skulle därmed också skifta från land till land och kommun till kommun.

Något fler kommuner samarbetar kring sociala frågor. Vi bedömer att detta kommer att öka.

Vänortssamarbetet bidrar enligt vår uppfattning i viss mån till målet "att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling"

3.4 "...att stödja en miljömässigt hållbar utveckling"

Miljöfrågorna engagerar så gott som alla vi talat med. En stor del av det samarbete som sker

mellan vänorterna avser miljö. Finansieringen sker som ovan nämnts - se avsnitt A.5 - inte bara genom de medel som Sida avsatt för vänortssamarbete utan även genom medel avsatta för miljöfrågor. Miljöfrågor visar sig dessutom vara utomordentliga för att demonstrera behovet av gemensamt agerande. De kan nästan aldrig lösas på individuell basis. Genom Agenda 21-metodiken ges även mycket tydliga åskådningsexempel på hur man kan dra in många medborgare i processen att lösa gemensamma problem. Den tycks även ha den fördelen att ungdomar kan delta på ett aktivt och jämlikt sätt i arbetet.

Vänortssamarbetet har stor betydelse för miljöarbetets bredd och lokala förankring och kan förmodas lägga en god grund för ett fortsatt folkligt engagemang i miljöfrågor även efter det att svenska statliga bidrag inte längre ges.

3.5 "...jämställdhet".

Jämställdhet som mål gäller för allt Sveriges utvecklingssamarbete. Detta är en av de få punkter, där vi inte kunnat observera några påtagliga positiva resultat. Det är ju möjligt att en attitydpåverkan skett i rätt riktning om man jämför med utgångsläget, vilket vi endast kan ana oss till. Ett faktum är också att de nu gällande riktlinjerna inte uttryckligen framhäver jämställdhet som mål. Mycket återstår innan ett jämställt samhällsklimat råder i mottagarländerna. En diskussion om dessa frågor pågår dock nu i några av länderna.

Det är svårt för oss att avgöra om de svenska deltagarna i samarbetet har försuttit några tillfällen att påverka eller om en sådan påverkan kommer att ge utslag så småningom. Flera vittnesmål antyder att samarbetet fungerar bäst om svenskarna överger en etnocentrisk övertygelse om att ha lösningar på alla problem. Det är kanske inte så lätt att finna metoder att i samarbetet ifrågasätta mottagarnas attityder i jämställdhetsavseende. Vi anser dock att Sidas nya riktlinjer för det fördjupade vänortssamarbetet även bör ta upp dessa frågor.

4. ALTERNATIV FÖR FRAMTIDEN

Redan i utvärderingen 1993 konstaterades ett mönster i samarbetet från inledande svenska redovisningar av hur demokrati fungerar och hur en lokal självstyrelse är uppbyggd till mer sakområdesinriktade projekt inom kommunernas olika verksamhetsområden. Vi har kunnat bekräfta detta mönster.

Vår utvärdering ger ingen grund för att minska eller avsluta det fördjupade vänortssamarbetet.

Fortsättningen kan göras med olika betoningar.

Om Sida vill begränsa målen till kunskapsöverföring om hur de demokratiska förfarandena ser ut i en kommun och den lokala självstyrelsens roll i en demokratiskt styrd nation, börjar en hos mottagarkommunerna upplevd mättnadsgrad inträda. De personer, som deltagit i det fördjupade vänortssamarbetet hittills, anser på ganska goda grunder att mottagarna nu känner till principerna. Nya kommuner och nyvalda politiker återstår som målgrupp. Om man inte har ambitionen att nå alla inom målgruppen i det geografiska prioritetsområdet i Central- och Östeuropa, kan varaktigheten av programmet uppskattas till ytterligare minst fem - sex år.

En sådan begränsning, anser vi, skulle innebära mindre utrymme än hittills för vänorternas egna initiativ och prioriteringar.

Om Sida å andra sidan ser det fördjupade vänortssamarbetet som en samarbetsform med stora fördelar, som kan bidra till alla målen för Östsamarbetet, blir tidshorisonten betydligt längre och volymen större. Det fördjupade vänortssamarbetet kan med ett sådant synsätt väntas förbli en biståndsmetod så länge det statliga utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa består.

Godtar man resonemangen om att även samarbete inom sakområdena - förutom att hjälpa kommunerna med deras omedelbara problem - även har ett icke obetydligt inslag av överföring av demokratins värderingar, är det befogat att beskriva vänortssamarbetet som i första hand inriktat just på att "fördjupa demokratins kultur".

Vi har under utredningens gång blivit övertygade om det berättigade i detta synsätt.

En av de stora fördelarna med vänortssamarbetet är det bygger på lokalt engagemang. Om lokala initiativ och prioriteringar får styra valet av samarbetsområden inom vida ramar innebär detta samtidigt, att Sida inte kan inrikta samarbetet på speciella sakområden. Inom målet att fördjupa demokratins kultur har Sida i sitt förslag till strategi angett flera olika insatsområden. Somliga har anknytning till vänortssamarbetet.

Vi ser möjligheter att åstadkomma en långsiktig påverkan på demokratins kultur genom att förstärka demokratifostran i skolorna. Ungdomsarbete utanför skolan för att väcka intresse för och bygga upp kunskap om samhällsfrågor behövs också. Allmän medborgerlig vuxenutbildning skulle också kunna ge bidrag till demokratiseringen. Härmed är vi dock inne på den bredare frågan om stöd till "det civila samhället", vilket faller utanför vårt uppdrag. Arbete med miljöfrågor lämpar sig väl som åskådningsexempel på demokratiska metoder. Vid sidan av det ur Sidas synpunkt icke planlagda och ojämnt spridda biståndet, som sker genom det fördjupade vänortssamarbetet för att möta sådana behov, skulle Sida kunna söka andra kompletterande former, vilket ju också i viss mån görs.

Ett område som har stor betydelse för den lokala demokratin är de nationella lagar som reglerar indelningen i kommuner, deras samarbetsformer, deras tillgång till medel i form av statsbidrag och /eller beskattningsrätt. De nationellt verksamma politikernas attityd till lokalt självstyrelse framhölls som ett problem av många vi talade med. Hit hör även uppbyggnaden av kommunförbund i mottagarländerna. Sida har redan stött arbete inom denna problemsfär via Svenska Kommunförbundet och med särskilda medel. Detta område behöver fortsatt stöd för att den lokala självstyrelsen skall utvecklas framgångsrikt.

Ett annat område som delvis kan hanteras genom "vänarrangemang" är uppbyggnaden av utbildning för kommunal personal av olika slag. Man skulle kunna vidareutveckla de vänarrangemang som redan finns med Kommunförbundets skola i Sigtuna eller t.ex. Institutet för lokal och regional demokrati i Växjö. Både grundutbildning av ny personal och vidareutbildning av redan anställda behövs, liksom utbildning av kommunala politiker. Nationella och internationella nätverk för dessa utbildningsfrågor skulle kunna göra stor nytta.

Ett förutsebart problem, som kanske kommer att öka, är att mottagarkommunernas möjligheter att tillämpa vad de lärt sig i samarbetet med Sverige kommer att hindras av bristen på pengar för investeringar, men även drift. Det är möjligt att Sida kommer att få fler propåer om att lämna bidrag även till detta.

Vi har inte några direkta rekommendationer om hur Sida skall förhålla sig till sådana eventuella propåer, men sannolikt skulle ett närmare samarbete med olika miljö- och investeringsfonder kunna ge än större utväxlingseffekter av kunskapsuppbyggnaden inom vänortssamarbetet.

5. REKOMMENDATIONER

Vi rekommenderar att

1. Den statliga finansieringen av det fördjupade vänortssamarbetet fortsätter som hittills under flera år framåt, tills dess intresset avtar av sig självt;
2. Framgångsrika samarbetsprojekt skall kunna tilldelas nya medel och med längre tidsramar än de nuvarande ettåriga för att etablera ännu mer varaktiga och fasta band mellan kommunerna i de båda länderna;
3. Nya vänortsrelationer bör uppmuntras i den mån medlen räcker;
4. Gällande riktlinjer i stort sett bibehålls men med en starkare betoning av jämställdhetsmålet; i praktiken demonstrerar den svenska sidan ofta demokratiska förhållningssätt och värderingar även i samarbete kring "tekniska" frågor. Det kan därför övervägas att uttryckligen föreskriva att demokratiinslag skall vara en del även i tekniska projekt.
5. Sida och Svenska kommunförbundet bör överväga ett "högkostnadsskydd" för mottagarkommuner, där detta behövs;
6. En del av de tillgängliga medlen avsätts för erfarenhetsutbyte på den svenska sidan om hur man bäst bedriver ett vänortssamarbete;
7. Den roll som Svenska Kommunförbundet och de regionala kommunförbunden hitintills spelat för lokalt självstyre, såsom institutionell konsult vid uppbyggnaden av kommunförbund, nationell utbildning och reformer av kommunstrukturerna bibehålls och utvecklas. Svenska kommunförbundets samarbete med sina systerorganisationer i länderna, liksom de svenska kommunala länsförbundens samarbete med motparter anser vi vara en lämplig väg att öka dessas tyngd i den nationella politiken. Andra tillfällen till detta bör också utnyttjas, om de yppar sig.
8. Ländernas egna ansträngningar att bygga upp en nationell grundutbildning för personal för anställning i kommunernas verksamhet både för förvaltning och för olika fackuppgifter bör kunna övervägas för svenskt stöd. Dessa resurser skulle också kunna erbjuda nyvalda politiker en möjlighet till förberedelse inför de nya uppgifterna.

Appendix 1

Swedish government support to twinning cooperation between Swedish municipalities and municipalities in Poland, Estonia, Latvia and Lithuania and parts of north-western Russia.

Since 1991 the Swedish government has contributed about **SEK 50 million** to strengthen the twinning cooperation with municipalities in the above countries.

1. Country distribution

The distribution between the countries is as follows:

Poland	22%
Estonia	34%
Latvia	15%
Lithuania	24%
Russia	5% (started only in 1994)

2. Areas of cooperation

The estimated distribution between areas of cooperation is as follows:

Deepening of democracy and strengthening of a democratic culture	43%
Environmental issues	23%
Social issues and education	21%
Infrastructure planning and advisory projects	9%
Support for transition to market economy	4%

3. Government contribution per project

The government's contribution to each project has been maximised to **SEK 300.000**.

However the democracy project in Lithuania has been granted considerably bigger amounts due to its special character. Excluding this special project the average contribution to the other projects has been around **SEK 200.000**.

4. Number of municipalities involved

During the five years of the program ..... Swedish municipalities and ....regional associations of municipalities have received government grants for this kind of cooperation. Most of these twinning arrangements are still active. On the other side about ..... municipalities and .... regional associations have participated in this program.

5. Some examples of projects

The following examples of twinning arrangements illustrate the wide variety of areas of cooperation:

- a great number of training programs and study visits on democratic procedures in municipalities
- election training
- management and organisation of municipalities -training and study visits for municipal politicians and management staff
- digital mapping training
- smoke diver's training for rescue operations
- the setting up of a welding training centre
- wooden chips as a source of energy for heating
- child care organisation and methods
- water supply and sewage water treatment
- management of schools and educational methods
- care of disabled people
- general health and care issues
- preventive health care
- food and environment
- ecological training for municipalities
- environment planning and economy
- energy planning
- management and maintenance of streets and parks

1996-03-25

Uppdragsbeskrivning - Utvärdering Fördjupade Vänortssamarbetet

1. Bakgrund

Sida (tidigare BITS) har sedan 1990 beviljat sammanlagt 39 milj kr för fördjupat vänortssamarbete mellan svenska och baltiska kommuner och sedan 1991 15 milj kr för samarbete mellan svenska och polska kommuner. Över 60 svenska kommuner deltar i samarbetet. I Polen har medlen slussats via sju länsförbund som har 62 kommuner i sitt område.

Syftet med insatserna är att bidra till en förstärkning av lokal demokrati och lokalt självstyre samt att höja kompetensen inom lokal förvaltning i mottagarländerna. Ett antal insatser har avsett miljöarbete med tillämpning av Agenda 21.

Medlen har anslagits till Svenska Kommunförbundet som givits ansvar för beredning och beslut enligt av BITS/Sida angivna riktlinjer.

Under 1994-1995 beviljades stöd till 118 insatser i Baltikum, varav 65 insatser avsåg Estland, 28 Lettland och 25 Litauen. Insatserna i Polen uppskattas till ungefär hälften.

Rapporter från Kommunförbundet visar att tonvikten vad gäller vänortssamarbetet med baltikum på rena demokratiprojekt har minskat och att relativt allmänt hållna "demokrati och förvaltningsseminarier" för politiker och tjänstemän har avlösts av mer sakinriktade insatser. Demokratiinslaget är dock mycket väsentligt inom social-, skol- och miljöområdet liksom administration och ekonomi. Miljöfrågorna väger mycket tungt i vänortsutbytet. Under senare tid har intresset ökat för social- och skolområdena.

Vänortssamarbetet med Polen har tagit en något annan form än samarbetet med de baltiska staterna. En stor andel medel har slussats via sju länsförbund i Södra Sverige till sju berörda voivodship i norra Polen. Hälften av alla insatser som genomförts i Polen har på senare tid varit inriktade på utveckling av lokal demokrati och förvaltning. Demokrati- och självstyrelseaspekter kan dock även sägas ingå som viktiga frågor i övriga projekt. Miljöprojekten har även här varit framträdande, med särskild inriktning på uppföljning av Agenda 21. En ökning kan noteras av insatsförslag på det sociala området.

På uppdrag av BITS genomfördes 1993 en utvärdering i vilken en av slutsatserna var att det fördjupade vänortssamarbetet var kostnadseffektivt jämfört med kommersiella alternativ. De resultat som kunde noteras då avsåg förändringar i attityder, förmedling av kunskaper inom olika områden och utarbetande av planer för fortsatt samarbete. Som ett resultat av utvärderingen infördes vissa förändringar avseende insatsberedning och resultatredovisning. En separat kartläggning av det kommunala miljösamarbetet gjordes i maj 1995.

2. Syfte och inriktning

Syftet med utvärderingen är att granska vilken effekt insatserna haft på utvecklingen av lokal demokrati och att ge underlag och förslag till åtgärder som kan vidtas för att förbättra samarbetet i detta syfte. Vänortssamarbetet utgör en viktig del i förslaget till strategi för utveckling av demokrati och mänskliga rättigheter i Central- och Östeuropa som Sida utarbetat och lagt fram till regeringen för beslut. Frågan om lokal demokrati skall härvid ses i ett sådant sammanhang att det innefattar kapacitets- och kompetensförstärkning när det allmänt gäller lokal självförvaltning.

En analys bör i första hand göras av insatsernas uppnådda resultat och effekter avseende lokal demokrati samt av eventuella problem som uppkommit under genomförandet och dess bakomliggande orsaker.

Deltagandet av och effekterna av dessa insatser på män och kvinnor skall undersökas och bedömas.

Utvärderingen skall behandla både givare och mottagare. De frågor som bör utvärderas skall innefatta förväntningar, mål och förväntade resultat, problem i genomförandet och dess orsaker samt insatsernas uppnådda resultat och effekter med hänsyn till målet att utveckla lokal demokrati. Genomförda förändringar i kommunernas verksamhet i Baltikum och Polen bör analyseras.

Vidare skall bedömning ske huruvida verksamheten har haft eller kan beräknas få långsiktiga effekter och strategiskt genomslag.

En bedömning av insatsernas kostnadseffektivitet bör ingå.

Av särskilt intresse för denna utredning är i vilken mån de genomförda insatserna har givit en spridningseffekt, om det finns institutioner som fortsätter arbetet på lokal och /eller nationell basis och vad man har för stöd i form av sk "backstopping" från vänortskommunen. Det är också intressant att utvärdera vilken spridningseffekt insatsen har haft utanför den egna kommunen och det direkta kommunala arbetet (t ex näringslivet). En annan viktig aspekt är att följa upp hur insatser för ökad demokrati har kombinerats med andra insatser.

Den tillgängliga dokumentationen antyder en minskning av direkta insatser för främjande av lokal demokrati och en ökning av insatser inom professionella områden. Det finns anledning att fundera över avvägningen mellan givarens och mottagarnas prioriteringar och vad eventuella skillnader kan föra med sig i ett längre perspektiv.

Utvärderingen skall utmynna i sammanfattande slutsatser och rekommendationer bl a vad gäller behov av eventuella kompetteringar/justeringar i riktlinjerna för det fördjupade vänortssamarbetet.

3. Avgränsning, meto, språk och tidplan

Avgränsning

Utvärderingen skall göras i samarbete med Svenska Kommunförbundet (SvKf). Utvärderingen skall inte behandla SvKfs genomförande av vänortsprogrammet, utan tonvikten skall läggas på aspekter att beakta vid Sida:s beslut om en eventuell fortsättning av vänortsprogrammet och i så fall dess framtida inriktning, främst vad gäller demokratistöd. Utvärderingen bör koncentreras på insatsernas effekter på förutsättningarna för en decentralisering och på den kommunala demokratin mer än i vilken mån de varit effektiva på olika professionella områden.

Metod

Utvärderingen skall grundas på tillgängliga dokument i Sverige, t ex Sida:s (BITS) beslutspromemorier, tidigare utvärderingsrapporter, SvKf:s rapporter till Sida (BITS) och rapporter från svenska kommuner till SvKf.

Urvalet av de insatser som skall utvärderas skall vara representativt och innehålla olika typer av insatser, dels insatser som kan betraktas som direkta demokratiinsatser, dels insatser som kan betraktas som indirekta demokratiinsatser.

Utvärderingen skall grundas på *intervjuer i grupp och individuellt*, först på den svenska sidan, sedan på mottagarsidan i ett antal baltiska kommuner (Estland, Lettland och Litauen) och polska län/kommuner.

Telefonintervjuer kommer att göras med ansvariga inom några av de kommuner som valts ut, t ex Kalix och Ljusdals kommuner, som inte kan besökas på den tillgängliga tiden.

Intervjuerna kommer att grundas på ett av utredarna i förväg utarbetat *frågebatteri*. Frågorna kommer vid behov att anpassas vid varje tillfälle beroende på insatsernas inriktning och storlek och andra omständigheter.

Språk

Någon form av tolkhjälp kommer att behövas i alla fyra länder.

Tidplan

vecka 10	Förberedande diskussioner mellan konsulterna. Möten med SvKf i Stockholm och i Sigtuna.
vecka 11	Dokumentstudier och förberedande kontakter samt vissa telefonintervjuer. Möte med estniska representanter i Stockholm.
vecka 12	Telefonintervjuer och personliga besök i mer näraliggande kommuner t ex i Söderköping och Bålsta. Ev. möte i södra Sverige i Karlskrona eller Växjö.
vecka 13	Telefonintervjuer och personliga kontakter i södra Sverige (ev större möte enl ovan) Estlandsbesök
vecka 14	Polenbesök 1-4 april
vecka 16	Litauen
vecka 17	Lettland
vecka 18	Uppsummering och rapportskrivning
30 April	Inlämning av utkast till slutrapport till Sida Diskussioner med Sida om slutrapport och om eventuella justeringar. Presentation av slutrapport.

4. Rapportering

Utvärderingen skall redovisas senast den 30 april 1996 i ett skriftligt utkast till slutrapport på engelska till Sida-Öst på ca 20 sidor med strategiska överväganden om hur det pågående vänortssamarbetet bäst skall kunna utvecklas med demokrati-aspekterna i fokus.

Slutrapporten skall utformas i enlighet med Sidas standarddisposition och inleds med en koncis sammanfattning av slutsatser och rekommendationer. En sammanfattning skall levereras separat i enlighet med format för Sida Evaluation Newsletter (bilaga 3), liksom ifyllt formulär "Sida Evaluations Data Worksheet" (bilaga 4).

Tanken är att utvärderingen skall få en vid spridning i samarbetsländerna. Konsulterna skall i anslutning till inlämnande av utkast till slutrapport bifoga en lista på avnämare (med adresser) för rapporten i samarbetsländerna.

APPENDIX 3**List of persons met and interviewed.**

The persons we have met have personal experience of co-operation between Sweden and their city, municipality, county, institute or national or regional associations of municipalities. They hold roles as politically elected mayors, vice-mayors, or in some cases similar responsibilities in the local state administration, employees of cities and municipalities in various responsible functions, directors or department heads of institutes or associations. Some persons had several functions relevant to our assignment. Most of the interviews have been performed in groups with the help of an interpreter.

1. In SWEDEN**From the Swedish Association of Local Authorities**

Sven Rimhagen
Rolf A. Karlson
Christer Lindberg

From the regional associations of local authorities in southern Sweden

Kerstin Johansson
Tommy Löfquist
Lilian Persson
Björn Teke
Sune Thidell

2. In POLAND**In Szczecin**

Piotr Czaczyk
Jerzy Gajda
Dominik Górski
Ryszard Pozorski
Włodzimierz Puzyna
Adam Sosnowski

In Barlinek

Jan Dobaczewski
Józef Jerzy Falinski
Zygmunt Siarkiewicz
and other persons whose names we did not get

In Gorzow

Edward Fedko
Zbigniew Zbikowski

and others, two headmasters and two other teachers whose names we did not get

In Pruszcz -Gdansk

Wladyslawa Bodack
Waldemar Dowgiert
Andrz Górecki
Andrj Pastuszko
Stefan Skonieczny
Janusze Wróbel
Eddy Sandgren, Nybro kommun

In Gdan'sk

Jozef Brzózka
Malgorzata Gladysz
Jerzy Grzywacz
Jan Kulas
Marzena Kryger-Mielechowicz
Mira Mozakowska
Aleksander Nagucki
Andrz Sampolski
Elzbieta Zarzycka-Jacewicz

3.In ESTONIA

In Tallin

Aivo Hirno
Aivar Kaldjäru
Tiit Kirss
Sulev Lääne
Mert Mere
Mart Moll
Sulev Mäeltsemees
Aivar Ojaverre
Taimi Saarma
Ain Saviank
Üllar Vahtramäe
Jüri Voigemast

In Pärnu

Urmes Aava
Mait Jürgenstein
Jüri Kirss
Kalle Kiipus
Mert Mere
Jaan Mürsepp

Heiki Mägi
Hillar Nuut
Raino Raik
Peeter Reimann
Rein Talisoo

In the Estonian Institute of Public Administration, Tallin

Sulev Mäeltsemees
Pille Kotka
Sirje Mett
and one other person whose name we did not get

In Rapla

Eero Kalberg
Hetti Kask
Tõnu Lõhmus
Kalle Maar
Marju Nurmsoo
Heik Past
Mikk Sarv
Kalle Talviste
Katrin Vahemets
Jüri Voigemast

4. In LITHUANIA

Ministry for Public Administration Reform and Local Authorities, Vilnius

Petras Papovas, Minister

General Election Committee

Zenonas Vaigauskas

Department for Technical Assistance and Programmes of the Ministry for Foreign Affairs

Rasa Kairienė

The Association of Local Authorities of Lithuania

Alfonsas Brazas
Kornelijus Platelis
Jonas Rudalevicius
Zenonas Streikus

Department of Foreign Relations of Vilnius City Municipality

Angelé Danuté Cepėnaitė

Jurgis Razma

Romualdas Tarvydas

In Varena

Algis Akulavicius

Stacys Alekna

Laisvūnas Budėnas

Antanas Kontautas

Algis Miskinis

Vincas Skarzinskas

Alfonsas Skudzinskas

Kazimieras Velzys

Embassy of Sweden

Fredrik Löjdquist

Stellan Ottosson

The Swedish - Lithuanian Society and other persons in Lithuania

Bengt Lennartsson, Växjö, chairman of the Society

Lennart Jacobsson, Honorary Consul of the Republic of Lithuania in Sweden

Kimmo Karlsson Karlskrona kommun

Jonas Daniusevicius

5. In LATVIA**In Jelgava**

Uldis Ivans

Raitis Madzulis

Andris Ravins

In Riga**The Latvian Association of Local Authorities**

Andris Jaunsleinis

In Talsi

Visvaldis Radelis

Interpreters

In Poland: Anna Kanthak and Anna Bilinska

In Estonia: Jaan Viira

In Lithuania: Vitalija Banytė

In Latvia: Dace Ozola

Projects in Central and Eastern Europe

This paper is a compilation of co-operation projects since 1991 between Swedish Association of Local Authorities (SALA) and counter parts in different countries in Central and Eastern Europe. Both realised, on-going and planned projects are included.

SALAs responsibilities in the decision process of funding projects in order to strengthen twinning co-operation between municipalities in Sweden and CEE-countries are not described in this context.

1. Realised projects 1991 - mid of 1995

Poland: Surplus Office Supplies to Polish municipalities

Partner: The Plenipotentiary of the Polish Government for the Local Government Reform through the Foundation in Support of Local Democracy in Szczecin (FSLD).

Swedish funding: 1.75 MSEK.

Realised: 1991-92.

Results: Office and school equipment were collected from a great number of Swedish municipalities and transported to Polish municipalities mainly in the northern parts of Poland. The amount of material corresponded to a volume of 100 lorries and six containers shipped by boat. The volume exceeded the budgeted one by 100 %, mainly due to a devoted approach in the Swedish municipalities.

Poland: Professional study visits to Swedish municipalities

Partner: FSLD

Swedish funding: 0.8 MSEK.

Realised: during 1991.

Number of participants: Around 50 councillors from municipalities in six northern voivodships (counties) in Poland.

Number of courses and duration: Two courses, 2 weeks training in Sweden.

Content: A mixture of lectures, study visits and seminars reflecting the distribution of responsibilities between state bodies and municipalities in Sweden, democracy issues, the roles of politicians and officials, prerequisites for local self-governance and the day to day work in Swedish municipalities in different sector areas.

Poland: Training of trainers

Partner: FSLD

Swedish funding: 1.8 MSEK.

Realised: 1991.

Number of participants: 84 trainers from six voivodships in northern Poland. 4 journalists from local press and radio/TV.

Duration: One week in Poland and three weeks in Sweden.

Content: Three different parts. (1) Methodology in managing training courses and (2) Local Self Governance - The Swedish Model during 3 + 4 days in Poland, and (3) three one week blocks in Sweden on respectively (a) Municipal Finance and Regional Planning, (b) Policy for Social Care and Culture, and (c) Education and Social Welfare Policies. Following up training in Poland realised by the Polish part.

Poland: Training of trainers

Partner: FSLD

Swedish funding: 1.25 MSEK

Realised: 1992

Number of participants: 109 mayors, councillors and officials from seven voivodships in northern Poland and 5 members of the Polish Parliament.

Content: Two parts: the first during three days in Szczecin for all participants concerning the Swedish model for local self governance, the second during three weeks in Sweden divided into three blocks: (1) Housing policy and technical infrastructure issues in the municipalities; (2) Municipal financing and economy; (3) School management and social welfare policy.

Lithuania: Amalgamation of the Associations of Local Authorities

Partners: The four at that time existing associations of local authorities

Swedish funding: 0.45 MSEK

Realised: 1993-94

Content: Information on the Swedish democratic system and the role of a National association of local authorities. Seminars, study visits, conferences

for a total of about 150 local and central politicians. As a result of the project a new national association of local authorities was established in June 1995.

Poland: Training of trainers

Partner: FSLD

Swedish funding: 1.25 MSEK

Realised: 1994

Content: Two parts: the first in Poland during three days on the Swedish model for local self governance, the second during three weeks in Sweden divided into three blocks: (1) The municipal social welfare system; (2) School Management; (3) Fight against unemployment on the municipal level. A total of 90 participants.

Baltic states: How to process general elections

Partners: The Associations of Municipalities in the three Baltic states

Swedish funding: 0.8 MSEK

Realised: 1994

Content: Seminar in Stockholm on the Swedish electoral system and the public sector. Study visits in 8 - 10 Swedish municipalities during the general elections in September 1994. A total of 60 participants - around 20 from each country.

Poland: Local Agenda 21 in Polish municipalities - step one

Partner: FSLD

Swedish funding: 1.8 MSEK

Realised: 1994 -1995

Content: Development of direct twinning co-operation on environmental issues between 8 Polish and 8 Swedish municipalities (pilot municipalities) representing 7 voivodships in northern Poland and 7 counties in southern Sweden. The ideas behind a bottom up approach to Local Agenda 21. Measuring the environmental status in the 8 Polish municipalities. Public participation and the role of NGOs and other groups in implementing Agenda 21 locally. Seminars and study visits in Sweden and Poland. Participation in Ecology 1995 in Gothenburg for representatives from the 8 Polish municipalities. Working out a draft Hand Book (Working File) in Polish and Swedish on how to start and implement Local Agenda 21.

Poland: Training members of the Polish Parliament (Seim)

Partner: FSLD

Swedish funding: 0.42 MSEK

Realised: Spring 1995

Content: Two days in Poland and one week in Sweden for 30 members of the Standing Committee of Local Self Government of the Polish Parliament.

Lectures, seminars, discussions and study visits explaining the role and the responsibilities of Swedish municipalities in public sector affairs.

Lithuania: Training officials in processing municipal elections

Partner: The Lithuanian Parliament's Central Electoral Committee.

Swedish funding: 0.17 SEK

Realised: 1995

Content: 3 two days seminars in Vilnius, Kaunas and Klaipeda for a total of 250 electoral officers on the practical work before and during local elections.

2. Realised projects since the Bureau for International Cooperation and Consultancy was established**Lithuania: Training of Electoral Observers**

Partner: The Lithuanian Parliament's Central Electoral Committee

Swedish funding: 0.21 MSEK

Realised: 1995

Content: 15 observers from Swedish municipalities followed the local elections in Lithuania in order to give their comments on the work of the Lithuanian electoral officers. Evaluation seminar.

Lithuania: Technical studies of the first EU Parliament Election in Sweden

Partner: Lithuanian Parliament's Central Electoral Committee

Swedish funding: 0.4 MSEK

Realised: 1995

Content: Technical studies of the different Swedish political parties' and the National Taxation Agency's preparations and implementation of the Swedish election of members to the EU Parliament. Participants from the Lithuanian side were all members (14) of the Central Electoral Committee.

North-West Russia : Pre-studies and Fact Finding Missions

Partner: Sida

Swedish funding: 0.3 MSEK

Realised: Autumn 1995 and beginning of 1996

Content: General fact finding on the situation of the different municipal formations in north-west Russia. Visits to Moscow (the head offices of different associations for local authorities and other relevant institutions), Kaliningrad and St Petersburg. Report to Sida including proposals on future co-operation. Separate reports on local and regional government in the Republic of Karelia and the Region of Murmansk.

Kaliningrad: Strengthening of Local Democracy

Partner: The City of Kaliningrad

Swedish funding: 1.24 MSEK

Realised: Spring 1996.

Content: (1) One three days seminar on local self governance issues in Kaliningrad with 75 participants; (2) one two weeks seminar in Sweden with 19 participants from Kaliningrad. General lectures for the whole group in Karlskrona. Going deeper into the topics from the first seminar. The participants were then divided into three groups visiting three different municipalities in south-east Sweden for further studies. Two summing up days in Karlskrona for the whole group.

3. On-going projects**Poland: Local Agenda 21 in Polish municipalities - step two**

Partner: FSLD

Swedish funding: 2.0 MSEK

Realised: The end of 1996

Content: (1) Finalising and printing of the Hand Book (Working File) on how to start and implement local Agenda 21. Distributing/selling the Working File to municipalities in all Poland; (2) Three seven days training courses in Poland and Sweden for respectively 20 trainers, 20 school teachers and 20 students from the 8 Polish pilot municipalities; (3) Three conferences in northern Poland to inform of the co-operation in the pilot municipalities and of the Working File and thereby start Local Agenda 21 processes in as many as possible of the around 300 municipalities in northern Poland; (4) A conference and study visit to Sweden for representatives of the Polish

Parliament and Government with the purpose to inform about the Swedish local Agenda 21 processes and the central role of municipalities.

The Polish side will later use the training teams which are created in each of the Polish pilot municipality through the above mentioned training courses for further training in the municipalities in northern Poland.

Lithuania: Strengthening the Local Democracy in Lithuania

Partner: The Lithuanian Association of Local Authorities

Swedish funding: 3.05 MSEK

Realised: During 1996

Content: (1) Pilot project in the City of Utena. Five mixed (Swedes - from Karlskrona, Kalmar, Götene, Skara, Mariestad, Lidköping, Södertälje and Kalix - and Lithuanians representing different municipal tasks) expert groups within the areas of a) Housing and city planning, b) Environment, c) Child care, d) Elderly care and e) Care of disabled people, meet at four occasions - three times in Utena and one time in the Swedish municipalities - in order to study the different systems and propose changes of the way of working in Utena. The groups will present both short and long term programmes for the future work in Utena. The project ends up with a seminar for all Lithuanian municipalities with twins in Sweden, where the results of the work is presented. The Lithuanian Association of Local Authorities will copy and distribute the proposals to all Lithuanian municipalities; (2) Two seminars, one in Sweden and one in Lithuania, for newly elected councillors on the subjects of decision making, the democratic process and efficient managing of a municipality; (3) One seminar in Lithuania on Strengthening the political party organisations on the local level; (4) Support to the Lithuanian Association of Local Authorities in creating a weekly magazine for the municipalities; (5) One equality seminar in Lithuania for local councillors and staffs; (6) One seminar in Lithuania on methods of investigating public opinions on the local level.

Lithuania: Strengthening the Election Laws and procedures

Partner: The Lithuanian Parliament's Central Electoral Committee

Swedish funding: 1.9 MSEK

Realised: During 1996

Content: (1) The Central Electoral Committee comes to Sweden for a study visit in order to learn more about the technical procedures on general and local elections and the preparation work of the National Taxation Office; (2) Preparation of a Handbook for Election officials in co-operation with the Swedish National Taxation office, distribution of the Handbook and seminars for the Election officials; (3) Studies of the Swedish Registration

system in order to find possibilities to better the Lithuanian system; (4) Co-operation with the Swedish Post in order to better the possibilities for mail voting in Lithuania; (5) Swedish observations of the General Elections in Lithuania.

Ukraine: Strengthening of Local Democracy

Partner: The President's Foundation for Local and Regional Development in Ukraine.

Swedish funding: 3.9 MSEK

Realised: During 1996

Content: (1) Development of the municipal democracy process, the local administration and municipal services through a pilot project in the City of Irpen outside Kiev. A Swedish "shadow" City Manager (from Skara) is placed closed to the Mayor of Irpen in order to follow the daily work and to give advice for changes. An expert group consisting of a city planner from Skara, an economist from Grästorps, a personnel expert from Eskilstuna and the management of Irpen meet at study visits in Sweden and Ukraine for discussions and preparations of short and long time activity programmes. The proposals will go both to the City Council of Irpen and the President's Cabinet of Ministers in order to be implemented in the municipalities; (2) A seminar for 12 Ukrainians (6 mayors and 6 representatives of the central Government level) in Sweden in order to learn about the Swedish political structure; (3) A seminar in Kiev for 60 mayors, in which the Swedish public sector structure is presented and discussed; (4) A seminar in Sweden for 6 Ukrainian representatives of the central level on the Swedish municipal laws; (5) A study visit for 6 Ukrainian mayors in the cities of Skara and Eskilstuna; (6) A Seminar in Charkov for 80 mayors and 20 representatives of the County and National levels on Social protection of citizens within the system of Local Self-Government; (7) Study visit for 12 Ukrainian mayors in 6-12 Swedish cities; (8) Study visit for 6-12 Swedish mayors in 6-12 Ukrainian cities; (9) Final seminar in Kiev where the results of the work is presented; (10) Preparation and production of information material for distribution to the Ukrainian Parliament Members, the Members of the President's Cabinet of Ministers and all Ukrainian municipalities; (11) Preparations for co-operation with the Danish Association of Counties in order to divide the competencies between the two levels.

Romania: Fact Finding Mission

Partner: Sida

Swedish funding: 0.15 MSEK

Realised: June 1996

Content: Five days visit to Romania for two representatives of SALA. Discussions with representatives for municipalities and their organisations, ministries and other state bodies, the Swedish ambassador, EU-representatives and managers from the Soros Foundation and some other NGOs. Visits to three municipalities in different parts of the country. Fact finding report to Sida including proposals for future co-operation.

Karelia: Establishing concrete co-operation projects

Partner: The Karelian Association of Municipalities

Swedish funding: 0.18 MSEK

Realised: Beginning of autumn 1996

Content: A delegation from the municipalities in Västerbotten and SALA is visiting Petrozavodsk and a delegation from Karelia is visiting Umeå and Stockholm with the aim to elaborate a long term co-operation programme.

3. Projects under planning and negotiation

Poland: School Management - step one

Partner: FSLD

Swedish funding (estimated): 0.7 MSEK

Realised: (planned) Autumn 1996

Content: Around 8 days training in Poland and Sweden for 35 local trainers, politicians and officials on Swedish experiences of the role and responsibilities of municipalities in School management.

Poland: School Management - step two

A broader programme on co-operation in School Management issues is planned due to the new responsibilities from 1995 for the Polish municipalities in the educational field.

Partner : FSLD

Poland: Local Democracy and Self Government

There is still great demand in northern Poland for training courses for mayors, local councillors and chief executive officers in democracy and local self government issues including role-distribution between politicians and officials, the inter-relation between local, regional and central government, and administrative efficiency.

We are planning a series of three days conferences for municipalities, regional municipal organisations and regional state agencies in northern Poland starting in the end of 1996.

Partner: FSLD

Poland: Local Agenda 21 in Polish municipalities - step three

We are planning to train teams of trainers from all 15 FSLD branches spread over all Poland in how to inform of and start Local Agenda 21 processes in the municipalities. The training will built on lessons from the earlier steps of the Local Agenda 21 programme.

Partner: FOLD

Estonia: Several projects within the framework of a General Agreement on long term co-operation (5 years) between SALA and four Estonian parties representing the municipalities in Estonia.

Estonia: Regional Management and the Development of the Associations of Local Authorities. Considerations and prerequisites for a Municipal Division Reform.

Partners: Association of Estonian Cities, Association of Estonian Municipalities, Association of Estonian Regions, The Estonian Institute for Public Administration

Swedish funding (estimated): 1.4 MSEK

Realised (planned): Autumn 1996

Content: This is the first concretised part of the above mentioned long term co-operation Agreement. (1) A two days Information Conference in Tallinn for around 120 participants. (2) A ten days training course for 30 municipal CEOs from all Estonian regions in municipal management matters. (3) Producing a book on Swedish lessons from the two municipal division reforms during the 20th Century. A seminar in Tallinn for around 35 participants on Swedish learning from the division reforms and what could be applicable in Estonia.

Latvia: Development of Local Social Services

Partner: The Union of Local Self-Governments of Latvia (ULSGL)

Swedish funding: not decided

Realised: Planned to spring 1997

Content: Mapping the Latvian situation, seminars and study visits.

Latvia: Strengthening of The Union of Local Self Governments of Latvia

Partner: ULSGL

Swedish funding: not decided

Realised: Planned to late 1996

Content: One week training programme in Sweden for 20 persons from the board and the staff of the Union.

Latvia: Involvement of the Citizens in the Local Democratic Decision Making Process

We are planning this project on demand of ULSGL. Possible start 1997.

Lithuania: Developing the municipal system of social care, transferring the long term working experience and creating the basis for co-operation between the volunteer sector and municipalities in the field of social care

Partners: City of Stockholm, City of Vilnius and Vilnius Region.

Duration: start beginning of 1997, end December 1998.

Swedish funding: 5.2 MSEK (2.6 MSEK per year).

Content: (1) study visit for 6 Lithuanian local politicians and chiefs of the social care offices in Sweden; (2) A group of 6 employees from the social care sector who are working with services for the elderly work on the job training in Sweden for three weeks; (3) A group of 6 Lithuanians working with disabled persons on the job training in Sweden for three weeks; (4) Two seminars, one in Vilnius City and one in the Region on the questions of the elderly care; (5) Two seminars on the questions of handicapped care in Vilnius City and Region; (6) Three persons dealing with the questions of Children's right visit Sweden for studying the Swedish model; (7) A group of 3 persons, working with the questions of drug addicts makes a study visit to Sweden; (8) A group of three Lithuanians studies the system of integration of the disabled functions in Sweden; (9) Two seminars in Lithuania on the questions of children's rights; (10) Two seminars in Lithuania on the questions of drug and alcohol prevention; (11) Two seminars in Lithuania on the questions of vocational training for the disabled.

Lithuania: Introducing into pre-schools and schools the concept of environment protection and principles of the global programme Agenda 21.

Partner: Ministry of Education, Lithuania.

Duration: start January 1997, end December 1998.

Swedish funding: 1.25 MSEK per year.

Content: 1) Training of 10 Lithuanian school and pre-school teachers for ecology subject in Sweden, 2) Two seminars in Lithuania for teachers and pre-school teachers, 3) Exchange of knowledge and experience between two school classes from Sweden and Lithuania, 4) Study visit for two Lithuanian school classes to Sweden, 5) Study visit for two Swedish schools classes to Lithuania, 6) Joint work of Swedish and Lithuanian pre-school teachers in the form of a study visit to Lithuania in order to turn the common knowledge into practice, 7) Production of material and guidelines for educating about the ecology and environment protection.

Lithuania: Integration of handicapped children into school and society

Partner: Ministry of Education, Lithuania.

Duration: start beginning of 1997, end beginning of 1999.

Swedish funding: 1.8 MSEK per year.

Content: 1) Training in Sweden of 10 Lithuanian school and pre-school teachers to work with the handicapped children who have special needs, to support and help their development, to support and advice the parents, 2) Training seminar in Lithuania for school and pre-school teachers, 3) Preparation and production of the updated methodology and practical directions for the work with handicapped children, 4) Work in practice in pre-schools and schools with the special classes for handicapped children in Lithuania, 5) Swedish experts participate in the work, 6) Training of teachers and assistants who work with deaf and blind children, 6) Lithuanians practice in Sweden for two weeks, 6) A following up seminar in Lithuania concerning the work with deaf and blind children, 7) Production of material and preparing the methodology for working with the deaf and blind children, 8) Work in practice in Lithuania during which Swedish experts follow the work, 9) Vocational education for the handicapped in the high school, study visit in Sweden, 10) Developing the craft and vocation programme for the deaf-blind children in special schools, study visit in Sweden, 11) Seminar on vocational education for the handicapped in the high school, 12) Seminar on developing the craft and vocation programme for the deaf-blind children.

Lithuania: Introducing a textbook and the subject of business economy in the high school of Lithuania

Partners: Bonniers editing house, Sweden, Ministry of Education, Lithuania

Duration: 1997

Swedish funding: 0.8 MSEK

Content: 1) Preparatory work for the textbook on business economy is carried out through study visits and discussions between the partners, 2) The Lithuanian author of the textbook works in practice in a high school in Sweden for three weeks in order to learn to know the methodology and ideas

of the textbook, 3) When the draft of the textbook has been prepared a group of 6 Lithuanian business economy teachers makes a study visit to Sweden in order to observe the business education in high schools, 4) A seminar in Lithuania where Swedish and Lithuanian business economy teachers meet in order to discuss the methods and ways of teaching the subject, 5) Printing and distribution of the textbook to Lithuanian schools.

Estonia, Latvia, Lithuania: Project on equality, gender development in Estonia, Latvia and Lithuania: equal possibilities for women in politics, public administration, employment rights and position in the society.

Partners: Women NGO's and Associations of Local Authorities in Estonia, Latvia and Lithuania.

Duration: 1997 and 1998.

Swedish funding: 3.7 MSEK.

Content: 1) A group of 10 women who are members of the Parliament, local Councils and political parties from the three Baltic states visit Sweden in order to meet Swedish women politicians, 2) Conferences on the subject in Lithuania, Latvia and Estonia, 3) Study visits to Sweden for representatives on the state level and co-ordinators from the Associations of Local Authorities in order to study the law system and how the office for Equality functions in Sweden is working, 4) Representatives of women from the public and volunteer sector of the Baltic states visit Sweden and meet their counterparts in order to discuss and create various forms of co-operation, 5) Following up seminars in Lithuania, Latvia and Estonia in order to design strategies for women activities.

Kaliningrad: Several projects within the framework of a General Agreement between SALA in co-operation with three county associations in south-east Sweden on one hand and the City of Kaliningrad together with other parties in the Region of Kaliningrad on the other.

North-West Russia: General Agreement on co-operation between SALA and the Union of Small Towns in Russia. The first co-operation project is planned to start before the end of 1996.

Ukraine: Continuation of the project Strengthening the Local Democracy in Ukraine

Partner: The President's Foundation for Local and Regional Development in Ukraine.

Duration: The continuation work starts January 1997, foreseen end of the project is December 1999.

Swedish funding: 4 MSEK per year.

Content: 1) Deepening of the development work in the city of Irpen with concentration on clear political decision making, efficiency in the administration work and priority making among the municipal tasks, 2) working as advisors to the President's Cabinet of Ministers in Local Autonomy questions, 3) Together with the Foundation for Local and Regional Development in Ukraine arrange seminars in Ukraine and Sweden on topics concerning Local Authorities, 4) Preparation and production of information material to the Ukrainian Local Authorities, 5) Co-operation with the Danish County Association in the work of clearing out the division of tasks between the Counties and the Municipalities.

BALTIKUM RAM I - BAL 1.5: VÄNORTSPROJEKT 1991-1996

BITS-anslag	3 Mkr beslut 901029 dnr U 3429 Doss 1,5 BAL 3 Mkr beslut 920206 dnr U 742 Doss 1,5 BAL 3 Mkr beslut 921210 dnr U 110 Doss 1,5 BAL
Administrationspåslag	1,5 % enligt BITS brev 931210 dnr U 5056 Doss BAL 0273 Ingår fr o m 1994 i BITS-fakturering

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

ESTLAND

Dalarnas KF/Viljandi län (Gagnef, Orsa, Leksand)

Lokal demokrati 920623 300 000

Ekerö/Otepää

Räddningstjänst, VA, hemtjänst 920518 100 000

° Hemtjänst

° Räddningstjänst

° VA-hantering

Hallsberg/Valga

Kommunadm (7 projekt) 930416 130 000

Haninge/Haapsalu

Gymnasial miljöutbildning 910503 28 200

Kommunförvaltning 910816 65 000

Stadsarkitektpraktik 920212 12 800

Heby/Killingi

Energiteknik 930511 60 000

Oskarshamn/Pärnu

Kommunförvaltning m m 910424 150 000

Stadsarkitektpraktik 920107 12 800

Partille/Lääne Rayon

Kommunalt självstyre 910816 130 000

Stockholms KF/Harju län

Lokal demokrati etapp I 931201 86 000

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LETTLAND							
Bollnäs/Ogre							
Näringsliv och miljöutbildning	920304	473 000					
Hedemora/Bauska							
Lokal demokrati	930510	37 000					
Norrköping/Riga							
Gymnasieutbildning	920219	275 000					
Äldre- och handikappomsorg							
	920518	200 000					
Nynäshamn/Liepaja							
Fysisk planering och miljövård	910424	198 000					
"RIGA-utbildning" 1992							
Nacija/Jelgave, Norrköping/Riga, Nynäshamn/Leipaja, Västervik/ Ventpils	920101	400 000					
Tyresö/Ceis							
Stadsbyggnadskontor, praktik	920406	20 000					
Socialförvaltning	930927	15 600					
Västervik/Ventpils							
Skolförvaltning etapp 1	910909	425 000					
Skolförvaltning etapp 2	930331	370 000					

LETTLAND TOTALT

2 413 600

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LITAUEN							
Götene/Pasvalys							
Lokaldemokrati m m (4 projekt)	930524	300 000					
* Barn- och ungdomsfrågor							
* Demokrati- och teknikfrågor							
* Miljöfrågor							
Karlskrona, Kalmar, Växjö/ Klaipėda, Panevezys, Kaunas							
Lokal demokrati etapp 1	930430	900 000					
Karlskrona/Klaipėda							
Kommunal förvaltning	910327	300 000					
Utbildning och social omsorg	911931	200 000					
Miljö och MBK	??	25 000					
Kronobergs KF:							
Ljungby, Växjö, Älmhult/ Silute, Kaunas, Kursenai							
Lokal demokrati	930604	200 000					
Simrishamn/Palanga							
Kommunal administration	920219	186 700					
Växjö/Kaunas							
Kommunal förvaltning	910909	235 000					
Miljöutbildning	930511	26 000					
Östra Göinge/Kelme							
Kommunal förvaltning	911016	281 700					

LITAUEN TOTALT		2 654 400					

SAMMANDRAG							
Estland		3 274 100					
Lettland		2 413 600					
Litauen		2 654 400					
Administration 1,5 %		135 000					

TOTALT	Σ	8 477 100					
BITS-anslag ram I							
		9 000 000					
Återstår av BITS-anslag							
		522 900					

BALTIKUM RAM II - BAL 0273: VÄNORTSPROJEKT 1994-1996

10 Mkr enligt beslut 931210 BAL 0273 konto 3308-4 (4305-9)

Administrativt påslag 3 % enligt BITS brev 931210 dnr U 5056 doss BAL 0273

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

ESTLAND

Aneby, Tranås/Raikkula, Kehtna

EKO-kommuner	940314	72 000
--------------	--------	--------

Bräcke/Taheva

Demokratiutveckling	940314	300 000
---------------------	--------	---------

Dalarnas KF/Viljandi län

Politikerutbildning	941118	300 000
---------------------	--------	---------

Dals Ed/Jögeva

Valutbildning	940912	26 100
---------------	--------	--------

Resekostnader	950327	12 600
---------------	--------	--------

Dorotea/Haljala

Kommunledning m m	941107	125 000
-------------------	--------	---------

Ekerö/Otepää

Mät- och kartsystem etapp I	940307	300 000
-----------------------------	--------	---------

Gotland/Ösel

Valutbildning	940916	15 020
---------------	--------	--------

Haninge/Haapsalu

Datakunskap och ekologi

° Installation och hårdvara	940215	29 000
-----------------------------	--------	--------

° Utbildning av 15 lärare	"-	272 000
---------------------------	----	---------

° Utb datakommunikation	"-	56 000
-------------------------	----	--------

Datautrustning	941220	100 000
----------------	--------	---------

Huddinge/Tallin (Kristiine)

ADB-hantering	940920	27 520
---------------	--------	--------

Hylte/Lihula

Skötsel av flispanna	941020	80 000
----------------------	--------	--------

Håbo/Järvamaa län

Barnomsorgspraktik	940922	178 300
--------------------	--------	---------

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Härnösand/Viljandi							
Valutbildning	940916	19 200					
Jämtlands KF/Valga, Vöru och Pölva län							
Äldre- och handikappomsorg	940706	298 000					
Karlstad/Jogeva							
Valutbildning	940912	12 400					
Ljusdal/Vinni							
Personalutbildning	940524	157 000					
Politikerutbildning	"-	170 000					
Miljö och ekologi	"-	134 000					
Oskarshamn/Pärnu							
Valutbildning	940901	34 000					
Sandviken/Rakvere							
Näringslivsutveckling	940817	125 000					
Sigtuna/Rakvere							
Skolförvaltning	940425	225 000					
Skövde/Kuressaare							
Fjärrvärme, VA, renhållning	940617	450 000					
Stockholms KF/Harju län							
Demokratiutveckling etapp II	9440520	129 500					
Strömstad/Nissi							
Kommunkontorspraktik	940920	89 240					
Säffle/Antsla							
Energiplanering	940706	263 000					
Trosa/Tapa							
Miljöseminarium för ungdomar	940520	17 200					
Uppsala/Tartu							
Räddningstjänst	940422	240 000					
Gatubyggnad och underhåll	940509	115 000					
Park- och naturvård	940818	102 000					
Projektledning m m	94101	241 600					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Vårgårda/Pölva län							
Fullmäktiges arbetsformer	940912	106 200					
Värnamo/Rapla							
Demokratikurs, uppföljning	940504	118 000					
Miljö- och hälsoskydd	940511	50 000					
Åmål/Türi							
Demokrati och ekologi	940422	230 000					
Östhammar/Valga län							
Avloppsrening, utbildning	940912	66 400					
<hr/>							
ESTLAND TOTALT		5 286 280					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

LETTLAND

Bollnäs/Ogre							
Ekologisk utveckling	940215	120 000					
Näringslivsutbildning	940307	130 000					
VA-hantering	940629	40 000					
Gävle/Jurmala							
Barn- och ungdomsverksamhet	941020	45 000					
Lärarytbyte	941020	21 300					
Lidingö/Saldus							
Miljövård	940215	164 000					
Äldreomsorg	"-	124 000					
Norrköping/Riga							
Äldre- och handikappomsorg	940215	180 000					
Solna/Valmiera							
Energiplanering, förstudie	940706	85 000					
Handikappomsorg							
Tyresö/Cesis							
Valutbildning	940901	26 500					

LETTLAND TOTALT

935 800

(a) Bidrag 30 000 kkr från Öteuropakommittén

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LITAUEN							
Götene/Pasvalys							
Miljöfrågor inom jordbruket	960318	292 000					
Kalix/Varena							
Socialvård, äldreomsorg m m	960129	225 000					
Avloppsrening, förprojektering	960129	140 000					
Kalmar/Panevezys							
Förstudie ombygg reningsverk	960207	230 000					
Miljökonferens	960229	30 000					
Karlskrona, Kalmar, Växjö/ Klaipėda, Panevezys, Kaunas							
Demokratiprojektet etapp IV	951221	900 000					
Demokratiprojektet etapp V	"-	900 000					
Kronobergs KF/Kursenai, Silute							
Demokratiutbildning	960521	285 000					
Mariestad/Pakruoji							
Utbildning vattenreningsverk	960109	300 000					
Simrishamn/Palanga							
Miljöinsatser avloppsrening	951128	85 000					
Östra Göinge/Kelmé							
Läroarutbildning	960207	205 000					

LITAUEN TOTALT		3 592 000					

ADMINISTRATION							
3 % av beslutade ramar		300 000					

SAMMANDRAG

Estland		3 937 500
Lettland		2 147 400
Litauen		3 592 000
Administration		300 000

TOTALT	Σ	9 976 900
SIDA-anslag ram IV		10 000 000
Återstår av SIDA-ram IV		23 100

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

ADMINISTRATION

3 % av beslutade ramar	950109	300 000					
------------------------	--------	---------	--	--	--	--	--

SAMMANDRAG

Estland		5 286 280
Lettland		935 800
Litauen		3 415 300
Administration		300 000

TOTALT	Σ	9 937 380
SIDA-anslag ram II		10 000 000
Återstår av SIDA-ram II		62 620

BALTIKUM RAM III - BAL 0274: VÄNORTSPROJEKT 1994-1996

SIDA-anslag 10 Mkr inkl administrationsbidrag 3 % enligt beslut 1995-01-09

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
ESTLAND							
Ekerö/Otepää							
Digitalt kartsystem etapp II	950220	300 000					
Barnomsorg	950403	30 000					
Digitalt kartsystem etapp III	950606	180 000					
Lantmäteriutbildning	950606	100 000					
Enköping/Jögeva							
Rökdykarutbildning	950821	100 000					
Lokal Agenda 21	951107	190 000					
Gävleborgs KF/Virumaa län							
Regional och lokal förvaltning	950411	300 000					
Göteborg/Tallinn							
Energiplanering	941222	20 000					
Heby/Kilingi-Nõmme							
Landsbygdsutveckling	950616	240 000					
Häbo/Järvamaa län (Paide)							
Miljöplanering	941222	145 000					
SOS larmfunktion	950914	39 240					
Härryda/Võru							
Räddningstjänst	950522	60 000					
Karlstad/Jögeva							
Utbildning flismaskin	941222	45 000					
Adm rutiner energiverk	941222	75 000					
Utbildning skolhälsopersonal	941222	140 000					
Förskoleseminarier	950203	95 000					
Kävlinge/Alatskivi							
Äldreomsorg	950509	230 000					
Ljusdal/Vinni							
Politikerutbildning	950505	242 000					
Tjänstemannautbildning	959595	232 000					
Miljöplanering	950616	170 000					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Norrtälje/Dagö							
Utbildning VA-personal	941222	242 800	960422				
Oskarshamn/Pärnu							
Administrativ utbildning	950821	225 000					
Sala/Vändra							
Grönyteskötsel	950914	15 000	960123				
Stockholms KF/Estlands KF							
Länsförbundsutveckling	950927	330 000	960422				
Säffle/Antsla							
VA-utbildning	950425	270 000					
Södertälje/Pärnu m fl							
Databank	950110	300 000	950515				
Tranås/Kehta							
Ekokommuner	950411	25 000	960422				
Ekoseminarier	951128	30 000					
Trosa/Tapa							
Näringslivsutveckling	941222	70 000	950421				
Uppsala/Tartu							
Miljö- och hälsoskydd	941222	138 000	960506				
Livsmedelshantering	941222	162 000	960506				
Årjäng/Vastelliina							
Miljöutbildning, förstudie	951110	10 000	960214				

ESTLAND TOTALT

4 751 040

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LETTLAND							
Bjuv/Limbazi							
Äldreomsorg	950327	233 000					
Bollnäs/Ogre							
Vuxenutbildning	950821	225 000					
Gävle/Jurmala							
Fortbildning rektorer	950531	300 000					
Karlshamn/Limbazi							
Yrkeslärarpraktik	941115	185 000					
Lärapraktik, uppföljning	951001	65 000					
Nacka/Jelgeva							
Miljöutbildning etapp I-III	950821	390 000					
Norrköping/Riga							
Metodutveckling speciallärare	950110	185 000					
Nyköping/Salacgriva							
Reningsverksdrift	950327	75 000					
Avloppsreningsverk, förstudie	950327	250 000					
Vattenförsörjning	950426	40 000					
Avfallshantering	950515	50 000					
Nynäshamn/Leipaja							
Kommunalt ungdomscenter	950616	46 000					
Gotland/Tukmus							
IT för bibliotek	950821	150 000					
Sundbyberg/Aluksne							
Arkitektpraktik	950201	18 000					
Söderköping/Talsi							
Vårdutbildning	950531	300 000					
Demokratiutbildning	950904	42 000					
Valerfarenheter	950925	6 000					
Sörmlands KF/Jelgava län							
Ekonomiadministrativ utb	950824	150 000 a					
Tyresö/Cesis							
Individ- och familjeomsorg	950124	28 000					

LETTLAND TOTALT 2 738 000

(a) Förutsätter motsvarande belopp från länsstyrelsen

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

LITAUEN

Götene, Mariestad, Skara/ Pasvalys, Pakruojis, Radviliskis							
Energiteknikerutbildning	950303	280 000					
Kalix/Varena							
Kommunal administration	950110	200 000					
Miljö- och hälsoskydd	950110	300 000					
Handikappomsorg	950110	235 000					
Kalmar/Panevezys							
Social organisation	950914	85 500					
Karlskrona/Klaipėda							
Turismutbildning	950531	175 000					
Kommunförbundet							
Valobservatörer	950221	212 000					
Ljungby/Silute							
Credit Union, organisation etc	951024	71 500					
Vimmerby/Joniskis							
Dricksvatten, förstudie	950502	85 000					
Växjö/Kaunas							
Biobränslen	950411	300 000					
Östra Göinge/Kelme							
Lärarytildning	950522	260 000					

LITAUEN TOTALT

2 204 000

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

ADMINISTRATION

3 % av beslutade ramar   950109   300 000

SAMMANDRAG

Estland   4 751 040

Lettland   2 738 000

Litauen   2 204 000

Administration   300 000

TOTALT   Σ   9 993 040

SIDA-anslag ram III   10 000 000

Återstår av SIDA-ram III   6 960

BALTIKUM RAM IV - BAL 0275: VÄNORTSPROJEKT 1995-1996

SIDA-anslag 10 Mkr inkl administrationsbidrag 3 % enligt beslut 1995-11-23

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
ESTLAND							
Bräcke/Taheva							
Demokratiutveckling	960109	155 000					
Dals-Ed/Jögeva							
Demokratiutveckling	960109	280 000					
Ekerö/Otepää							
Digitalt kartsystem, etapp 4	960514	195 000					
ADB strategisk planering, etapp 5	"-	112 500					
Gotland/Dagö							
Regional planering	960430	150 000					
Göteborg/Tallinn							
Utbildning elverkstekniker	960521	18 000					
Härnösand/Viljandi							
Förstudie vattenverk	951110	72 000					
Jämtlands KF/Vöru, Pölva och Valga län							
Äldre- och handikappomsorg	960109	300 000					
Byutveckling	960130	280 000					
Karlstad/Jögeva							
Byggnadsteknik	951221	50 000					
Kävlinge/Alatskivi							
Räddningstjänst	960409	290 000					
Norrtälje/Kärdla							
Skolutveckling	960409	90 000					
Sala/Vändra							
Pedagogiskt samarbete	960515	35 000					
Sandviken/Rakvere							
Näringslivsutveckling	960129	290 000					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Estland, fortsättning							
Stockholms KF/Estlands länsförbund							
Kompetensutveckling miljö m m	951109	229 000					
Kommunalt självstyre m m	960220	60 000					
Säffle/Antsla							
Konvertering pannanläggning	951221	296 000					
Söderhamn/Kunda							
Demokratiutveckling	960422	290 000					
Vallentuna/Orava							
Lokal Agenda 21	960109	260 000					
Vetlanda/Rapla och Viruma län							
Äldre- och handikappomsorg	951128	105 000					
Västerås/Matsalu							
Miljöundervisning	960409	140 000					
Åmål/Türi							
Demokrati och ekologi	960401	240 000					

ESTLAND TOTALT

3 937 500

440 960

440 960

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LETTLAND							
Gnosjö/Targale							
Lärofortbildning	951110	205 000					
Gävle/Jurmala							
Kommunalteknisk utbildning	951110	137 000					
Miljövard, läroarutbildning	960422	85 000					
Norrköping/Riga							
Utbildning socialt arbete m m	951128	125 000					
Specialundervisning, metodutv	960401	253 000					
Hemtjänst och dagcentral	960430	135 000					
Nyköping/Salacgriva							
Avloppsreningsverk	960521	325 000					
Nynäshamn/Liepaja							
Ungdomens hus	960229	305 000					
Sundbyberg/Aluksne							
Demokratiutveckling	960109	40 000					
Näringslivsfrågor	960226	27 400					
Söderköping/Talsi							
Energi- och värmeprojektering	960430	140 000					
Fysisk planering	960430	95 000					
Västervik/Ventpils							
Språkundervisning	960109	100 000					
Yrkesutbildning	"-	160 000					
Ånge/Ogre							
Avloppsanläggning, status m m	960109	15 000					
<hr/>							
LETTLAND TOTALT		2 147 400		15 000		15 000	

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	

LETTLAND

Bollnäs/Ogre

Ekologisk utveckling	940215	120 000
Näringslivsutbildning	940307	130 000
VA-hantering	940629	40 000

Gävle/Jurmala

Barn- och ungdomsverksamhet	941020	45 000
Lärarytbyte	941020	21 300

Lidingö/Saldus

Miljövård	940215	164 000
Äldreomsorg	"-	124 000

Norrköping/Riga

Äldre- och handikappomsorg	940215	180 000
----------------------------	--------	---------

Solna/Valmiera

Energiplanering, förstudie	940706	85 000
Handikappomsorg		

Tyresö/Cesis

Valutbildning	940901	26 500
---------------	--------	--------

LETTLAND TOTALT

935 800

(a) Bidrag 30 000 kkr från Östeuropakommittén

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
LITAUEN							
Götene/Pasvalys							
Miljöfrågor inom jordbruket	960318	292 000					
Kalix/Varena							
Socialvård, äldreomsorg m m	960129	225 000					
Avloppsrening, förprojektering	960129	140 000					
Kalmar/Panevezys							
Förstudie ombygg reningsverk	960207	230 000					
Miljökonferens	960229	30 000					
Karlskrona, Kalmar, Växjö/ Klaipėda, Panevezys, Kaunas							
Demokratiprojektet etapp IV	951221	900 000					
Demokratiprojektet etapp V	"-	900 000					
Kronobergs KF/Kursenai, Silute							
Demokratiutbildning	960521	285 000					
Mariestad/Pakruoji							
Utbildning vattenreningsverk	960109	300 000					
Simrishamn/Palanga							
Miljöinsatser avloppsrening	951128	85 000					
Östra Göinge/Kelmė							
Lärarytildning	960207	205 000					

LITAUEN TOTALT		3 592 000					

ADMINISTRATION							
3 % av beslutade ramar		300 000					

SAMMANDRAG

Estland		3 937 500
Lettland		2 147 400
Litauen		3 592 000
Administration		300 000

TOTALT	Σ	9 976 900
SIDA-anslag ram IV		10 000 000
Återstår av SIDA-ram IV		23 100

POLEN RAM I - POL 0031: VÄNORTSPROJEKT 1990 - 1996

Sub-Agreement 1990-07-11 Appendix 5 100 kkr ./ 260 kkr omfört till Surplus = 4 840 kkr

Administrativt påslag 1,5 % enligt BITS brev 931210 dnr U 5056 doss POL 0022, ingår fr o m 1994 i BITS-debitering

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Blekinge/Elblags län							
Studievecka 901104-10	901017	180 000					
Lokalt självstyre	920318	250 000					
	930630	210 000					
	"-	100 000					
Hallands KF/Olszyny län							
Lokalt självstyre	930608	300 000					
Jönköpings KF/Gorsóws län							
Lokalt självstyre	921019	250 000					
	930630	209 100					
Kalmars KF/Gdansk län							
Lokalt självstyre	930302	500 000					
	931206	140 000					
Kristianstads KF/Koszalins län							
Lokalt självstyre	920406	500 000					
Kronobergs KF/Slupsk län							
Lokalt självstyre	920107	250 000					
	"-	45 000					
	930630	230 000					
Mediacentral	931026	80 000					
Utbildning engelska	931026	40 000					
Malmöhus KF/Szczecin län							
Lokalt självstyre	920513	250 000					
	"-	143 000					
	930915	247 000					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Mark/Szamatuly							
Avfalls- och VA-frågor	931209	135 000					
Tingsryd/Prabuty							
Bygg- och planfrågor	920616	53 400					
Lokalt självstyre	930415	105 000					
Social omsorg	930718	82 800					

POLEN PROJEKT RAM I

 Σ 4 300 300

ADMINISTRATION

1,5 % av beviljade ramar

Schablon 25 kkr + 1,5% t o m 1993

TOTALT

 Σ 4 300 300

BITS-anslag ram I

4 840 000

Återstår av BITS-anslag ram I

Σ 539 700

POLEN RAM II - POL 0022: VÄNORTSPROJEKT 1994 - 1996

BITS-anslag 5 Mkr enligt beslut 931210 POL 0022 konto 3300-1

Administrativt påslag 3 % enligt BITS brev 931210 dnr U 5056 doss POL 0022

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Aneby/Gorsow							
Studiebesök mot rasism	950502	15 000					
Blekinge KF/Elblags län							
Miljövårdsseminarier m m	950203	252 000					
Hallands KF/Olszyns län							
Rådgivning i miljöfrågor	950110	170 000					
Reningsverk Biesal	"-	125 000					
Reningsverk Leguty	"-	165 000					
Miljöutbildning	950126	260 000					
Hörby/Pyrzyce							
Avloppsteknik	950110	290 000					
Jönköpings KF/Gorsows län							
Ledarskapsseminarium	950327	49 500					
Gymnasieprojektet	"-	105 000					
Grundskoleprojektet inkl adm	"-	300 000					
Kalmars KF/Gdansk län							
Ekologi för barn och ungdom	940511	140 000					
Avlopps- och avfallshantering	940629	195 000					
Energieffektivisering	941222	105 000					
Miljövårdsarbete	941222	105 000					
"- tilläggsram	950531	37 790					
Lokalt självstyre etapp I	950118	300 000					
"- tilläggsram	950531	6 000					
Lokalt självstyre etapp II	951128	281 000					
Karlskrona/Gdynia							
Missbruksvård	950616	300 000					
Kronobergs KF/Slupsk län							
Utb av politiker och tjänstemän	941201	193 000					
Seminarium utvecklingsstörda	950522	20 000					
Jämställdhetsutbildning	951128	223 000					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturerings		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Malmöhus KF/Szczecins län							
Skolkommunalisering etapp I	940509	130 700					
Skolkommunalisering etapp II	940901	132 500					
VA-hantering	941007	84 000					
Chefsutbildning	941020	116 000					
Politikerutbildning	950425	130 000					
Socialtjänstutbildning	950425	145 000					
Nybro/Pruszcz-Gdansk							
Miljöolympiad, resebidrag	950531	25 000					
Olofström/Kwidzým							
Utbildning av VA-personal	940901	61 500					
Tingsryd/Prabuty							
Politikerutbildning	941011	93 500					
Socialtjänst och teknisk förvalt	950509	75 000					
Växjö/Pobiedziska							
VA-kartering	951128	260 000					
Ystad/Swinoujście							
Gatukontorets datasystem	941101	22 000					

POLEN PROJEKT RAM II	Σ	4 912 490					

ADMINISTRATION							
3 % av beslutade ramar		150 000					

TOTALT	Σ	5 062 490					
BITS-anslag ram II		5 000 000					
Återstår av BITS-anslag ram II	Σ	-62 490					

POLEN RAM III - POL 0035: VÄNORTSPROJEKT 1996

SIDA-anslag 5 Mkr inkl administrationsbidrag 3 % enligt beslut 1996-02-16

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Blekinge KF/Elblags, Gdansk och Slupsk län							
Räddningstjänst	960109	300 000					
Falun/Grudziadz							
Lokal demokrati och förvaltning	960430	110 000					
Hylte/Piecki							
Läroarutbildning	960226	105 000					
Avfallshantering m m	960226	290 000					
Jönköpings KF/Gorsows län							
Samverkansprojekt skolområdet:	Σ	(650 000)					
° Centralskolan Nässjö	960304	120 000					
° Österängsskolan Jönköping	"-	110 000					
° Furulidsskolan Aneby	"-	120 000					
° Skolledare Eksjö	"-	27 000					
° Rörviks skola Sävsjö	"-	90 000					
° Per Brahegymnasiet Jönköping	"-	80 000					
° IT och projektledning	"-	103 000					
Kalmar KF/Gdansk län							
Miljövårdsarbete	960409	350 000					
Avloppsanläggning, förstudie	960409	250 000					
Avfallsbehandling	960430	320 000					
Karlskrona/Gdynia							
Missbruksvård etapp II	960226	300 000					
Malmöhus KF/Szczecins län							
Kommunal ekonomi	960409	220 000					
Lokalt självstyre	960409	170 000					
Nybro/Pruscs Gdansk							
Projektering avloppsanläggning	960409	277 000					
Miljöfrågor, erfarenhetsutbyte	960528	60 000					

Vänortsprojekt	Beslutad ram		Fakturering		Utanordning		Återstår av ram
	Datum	Belopp	Datum	Belopp	Datum	Belopp	
Olofström/Kwidzyns Agenda 21-utbildning	960528	40 000					
POLEN PROJEKT RAM III	Σ	3 442 000					
ADMINISTRATION							
3 % av beslutade ramar		150 000	Σ	103 260			
			960331	49 350			
			960630?	53 910			
			960930				
			961231				
TOTALT	Σ	3 592 000		103 260			
SIDA-anslag ram III		5 000 000		5 000 000			
Återstår av SIDA-anslag	Σ	1 408 000		4 896 740			

Sida Evaluations - 1995/96

- 95/1   Educação Ambiental em Moçambique. Kajsa Pehrsson
Department for Democracy and Social Development
- 95/2   Agitators, Incubators, Advisers - What Roles for the EPU's? Joel Samoff
Department for Research Cooperation
- 95/3   Swedish African Museum Programme (SAMP). Leo Kenny, Beata Kasale
Department for Democracy and Social Development
- 95/4   Evaluation of the Establishing of the Bank of Namibia 1990-1995. Jon A. Solheim, Peter Winai
Department for Democracy and Social Development
- 96/1   The Beira-Gothenburg Twinning Programme. Arne Heileman, Lennart Peck
The report is also available in Portuguese
Department for Democracy and Social Development
- 96/2   Debt Management. (Kenya) Kari Nars
Department for Democracy and Social Development
- 96/3   Telecommunications - A Swedish Contribution to Development. Lars Rylander, Ulf Rundin et al
Department for Infrastructure and Economic Cooperation
- 96/4   Biotechnology Project: Applied Biocatalysis. Karl Schügerl
Department for Research Cooperation
- 96/5   Democratic Development and Human Rights in Ethiopia. Christian Åhlund
Department for East and West Africa
- 96/6   Estruturação do Sistema Nacional de Gestão de Recursos Humanos. Júlio Nabais, Eva-Marie Skogsberg, Louise Helling
Department for Democracy and Social Development
- 96/7   Avaliação do Apoio Sueco ao Sector da Educação na Guiné Bissau 1992-1996. Marcella Ballara, Sinesio Bacchetto, Ahmed Dawelbeit, Julieta M Barbosa, Börje Wallberg
Department for Democracy and Social Development
- 96/8   Konvertering av rysk militärindustri. Maria Lindqvist, Göran Reitberger, Börje Svensson
Department for Central and Eastern Europe
- 96/9   Building Research Capacity in Ethiopia. E W Thulstrup, M Fekadu, A Negewo
Department for Research Cooperation
- 96/10   Rural village water supply programme - Botswana. Jan Valdelin, David Browne, Elsie Alexander, Kristina Boman, Marie Grönvall, Imelda Molokomme, Gunnar Settergren
Department for Natural Resources and the Environment
- 96/11   UNICEF's programme for water and sanitation in central America - Facing new challenges and opportunities. Jan Valdelin, Charlotta Adelstål, Ron Sawyer, Rosa Núnes, Xiomara del Torres, Daniel Gubler
Department for Natural Resources and the Environment
- 96/12   Cooperative Environment Programme - Asian Institute of Technology/Sida, 1993-1996. Thomas Malmqvist, Börje Wallberg
Department for Democracy and Social Development
- 96/13   Forest Sector Development Programme - Lithuania-Sweden. Mårten Bendz
Department for Central and Eastern Europe
- 96/14   Twinning Programmes With Local Authorities in Poland, Estonia, Latvia and Lithuania. Håkan Falk, Börje Wallberg
Department for Central and Eastern Europe
- 96/15   Swedish Support to the Forestry Sector in Latvia. Kurt Boström
Department for Central and Eastern Europe

- 96/16 Swedish Support to Botswana Railways. Brian Green, Peter Law
Department for Infrastructure and Economic Cooperation
- 96/17 Cooperation between the Swedish County Administration Boards and the Baltic Countries.
Lennart C G Almqvist
Department for Central and Eastern Europe
- 96/18 Swedish - Malaysian Research Cooperation on Tropical Rain Forest Management
Systems.96/18Swedish Malaysian Research Cooperation on Tropical Rain Forest Management
Systems. T C Whitmore
Department for Research Cooperation, SAREC
- 96/19 Sida/SAREC Supported Collaborative Programme for Biomedical Research Training in Central
America. Alberto Nieto
Department for Research Cooperation, SAREC
- 96/20 The Swedish Fisheries Programme in Guinea Bissau, 1977-1995. Tom Alberts, Christer
Alexanderson
Department for Natural Resources and the Environment
- 96/21 The Electricity Sector in Mozambique, Support to the Sector By Norway and Sweden. Bo
Andreasson, Steinar Grongstad, Vidkunn Hveding, Ralph Kårhammar
Department for Infrastructure and Economic Cooperation

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE
105 25 Stockholm, Sweden
Tel: 08-698 50 00. Fax: 08-20 88 64
Hemsida: <http://www.sida.se>